

BROOKINGS

SURİYELİ MÜLTECİLER KRİZİ VE TÜRKİYE SONU GELMEYEN MİSAFİRLİK

Kasım 2013

Yazarlar

Osman Bahadır Dinçer, Vittoria Federici, Elizabeth Ferris,
Sema Karaca, Kemal Kirişçi ve Elif Özmenek Çarmıklı

SURİYELİ MÜLTECİLER KRİZİ VE TÜRKİYE SONU GELMEYEN MİSAFİRLİK*

Bu rapor Osman Bahadır Dinçer, Vittoria Federici, Elizabeth Ferris, Sema Karaca, Kemal Kirişçi ve Elif Özmenek Çarmıklı tarafından yazılmıştır. Yazım aşaması boyunca bizlerden yakın desteklerini esirgemeyen değerli meslektaşlarımız Leah Denman, Ali Erol, Andy Moffatt, Burç Köstem, Oğuz Kaan Pehlivan ve Chareen Stark'a müteşekkirimiz. Ayrıca alan araştırması ve hemen ardından gerçekleşen geniş katılımlı çalışmaya sağladıkları destek için USAK Başkanı Büyükelçi (E) Özdem Sanberk ve USAK Bilim Kurulu Başkanı İhsan Bal'a teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Gerek devlet kurumlarından gerekse uluslararası kuruluşlardan raporun hazırlanması için yapılan çalışmalarda emeği geçen tüm yetkililere, sivil toplum kuruluşu temsilcilerine, Suriyeli mültecilere ve bizimle vakitlerini ve düşüncelerini tüm misafirperverlikleriyle paylaşan bölge halkına en içten teşekkür ve minnettarlığımızı bildirmek isteriz. Temsilcileriyle mülakat yaptığımız ve düzenlediğimiz seminere katılan kurum ve kuruluşların listesi, raporun sonunda yer almaktadır.

Kasım 2013

BROOKINGS ENSTİTÜSÜ & ULUSLARARASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR KURUMU (USAK)

* Bu çalışmanın orijinali İngilizce olarak hazırlanmış olup Türkçeye çevrilmesine katkı sunan Öznur Akcalı, Reyhan Güner, Mehmet Hecan, Büşra Nur Özgüler, Ömer Faruk Topal'a teşekkürlerimizi sunarız.

ULUSLARARASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR KURUMU (USAK)

Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), ampirik araştırmalar yapan ve analizler üreten bağımsız, kâr amacı gütmeyen özel bir araştırma kuruluşudur. USAK basılı yayınlar, konferanslar, politika önerileri şeklindeki uzman analizleri ve yaptığı araştırmalar yoluyla politika yapım sürecini etkilemeyi ve kamusal bilinç oluşturmayı amaçlar. Bu raporda yer alan analiz, görüş ve öneriler yazarların şahsına ait olup aksi belirtilmedikçe USAK'ı ve bağışçıları bağlamaz, onların görüşlerini yansıtmaz.

Copyright © 2013

Ayten Sokak No: 21, Mebusevleri, Ankara, Turkey

www.usak.org.tr

BROOKINGS ENSTİTÜSÜ

BROOKINGS

Brookings Enstitüsü, kâr amacı gütmeyen özel bir kuruluştur. Kuruluşun misyonu, kaliteli ve bağımsız araştırmalar yapmak ve bu araştırmalar bağlamında hem politika yapıcılara hem de kamuoyuna yenilikçi ve pratik öneriler sunmaktır. Brookings Enstitüsü yayınlarından çıkan sonuç ya da öneriler, yalnızca yayının sahibi olan yazar ya da yazarların şahsi görüşünü yansıtır; Brookings yönetimi ya da kuruluşun diğer çalışanlarını bağlamaz. Brookings, kendisini destekleyenlere sunduğu değerlerin kalite, bağımsızlık ve etkileyciliğe olan şaşmaz bağlılığının bir sonucu olduğuna inanır. Kuruluşa bağış yapanlar tarafından desteklenen faaliyetler, bu bağlılığı yansıtır. Analiz ve öneriler üzerinde, bağış yapanların herhangi bir etkisi yoktur.

Copyright ©2013

1775 Massachusetts Avenue, N.W., Washington, D.C. 20036

www.brookings.edu

Kapak Fotoğrafi: Bab es-Selame IDP kampı, Azez/Suriye (USAK, Şubat 2013)

Tasarım&Baskı: Karınca Ajans Yayıncılık Matbaacılık

Meşrutiyet Caddesi No: 50/9 Kızılay/ANKARA

Tel: (0312) 431 54 83 - Fax: (0312) 431 54 84 - www.karincayayinlari.net

İÇİNDEKİLER

Tablo, Harita, Grafikler ve Fotoğraflar.....	iv
Kısaltmalar	v
Giriş.....	7
I. HASSAS VE KARMAŞIK SINIR MESELESİ.....	11
Sınır Meselelerine Dair Endişe ve Öneriler	17
II. MÜLTECİ KAMPLARI	19
Kamplarda Yaşayan Mültecilere Dair Endişe ve Öneriler	21
III. KAMP DIŞINDAKİ MÜLTECİLER.....	23
Kamp Dışındaki Mültecilere Dair Endişe ve Öneriler.....	26
IV. ÜLKESİNDE YERİNDEN EDİLMİŞ KİMSELER VE SINIR ÖTESİ YARDIM FAALİYETLERİ.....	27
IDP'ler ve Sınır Ötesi Faaliyetlere Dair Endişe ve Öneriler	29
V. ORTAYA ÇIKAN YENİ HUKUKİ ÇERÇEVE	31
Hukuki Çerçeveye Dair Endişe ve Öneriler	32
VI. SURİYELİ MÜLTECİLERİN TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	33
Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Etkisine Dair Endişe ve Öneriler.....	35
VII. PEKİ YA ULUSLARARASI DAYANIŞMA?.....	37
Uluslararası Dayanışmaya Dair Endişe ve Öneriler	38
VIII. SONUÇ YERİNE	41
Ek-1 ANKARA'DAKİ ÇALIŞTAYA KATILAN VE SAHA ÇALIŞMASINDA KENDİLERİYLE MÜLAKAT YAPILAN KATILIMCILAR.....	45

Tablo, Harita, Grafikler, Fotoğraflar

Tablo 1. Türkiye'deki Kamplar.....	8
Harita 1. Türkiye Sınırı Boyunca Konuşlanan Mülteci ve IDP Kampları	12-13
Grafik 1. Türkiye'de Kamplarda Kalan Suriyeli Mültecilerin Sayısı.....	14
Grafik 2. Türkiye'deki Mülteci Kampı Sayıları	15
Fotoğraf 1. Cilvegözü sınır kapısı önünde uzanan tır kuyruğu	16
Fotoğraf 2. Elizabeth Ferris Suriyeli öğrencilerle sohbet ediyor, Öncüpınar Konteynerkenti.....	20
Fotoğraf 3. Nizip Çadırkenti'nin üstten görünümü	21
Fotoğraf 4. Kimse Yok mu? gönüllüleri Suriyeli mülteciler için kurulan aşevinde yemek dağıtırken	24
Fotoğraf 5. Bab es-Selame IDP Kampı, Azez / Suriye	28
Fotoğraf 6. Bab es Selame IDP kampında bir çadırın önü, Azez/Suriye	38
Fotoğraf 7. Okul çıkışı Suriyeli öğrenciler, Öncüpınar Konteyner Kenti, Kilis	43

Kısaltmalar

AB	- Avrupa Birliği
ACU	- Assistance Coordination Unit (Suriye Ulusal Koalisyonu Yardım Koordinasyon Birimi)
AFAD	- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AI	- Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü)
BDC	- Brookings Doha Center (Brookings Enstitüsü Doha Merkezi)
BM	- Birleşmiş Milletler
BMMYK	- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
EYDAS	- Elektronik Yardım Dağıtım Sistemi
HRW	- Human Rights Watch (İnsan Hakları İzleme Örgütü)
HYD	- Helsinki Yurttaşlar Derneği
IBC	- Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım Vakfı
IDP	- Internally Displaced Person (Ülke içinde Yerinden Edilmiş Kişi)
J-RANS	- Joint Rapid Assessment for Northern Syria (Kuzey Suriye için Acil Değerlendirme Grubu)
LSE	- London School of Economics
MAZLUM-DER	- İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği
OCHA	- Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi
ÖSO	- Özgür Suriye Ordusu
PYD	- Partiya Yekitiya Demokrat (Demokratik Birlik Partisi)
SNAP	- Syria Needs Analysis Project (Suriye İhtiyaç Analizi Projesi)
STK	- Sivil Toplum Kuruluşu
SUK	- Suriye Ulusal Koalisyonu
UNICEF	- Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu
WFP	- World Food Program (Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Fonu)

Yazarlar

Osman Bahadır Dinçer, Arap Dünyası Araştırmaları Masası Direktörü, Ortadoğu ve Afrika Araştırmaları Merkezi, USAK

Vittoria Federici, Araştırma Asistanı, Brookings Doha Merkezi (BDC)

Elizabeth Ferris, Brookings-LSE, “Ülke İçinde Yerinde Edilmişlik” Projesi Eş-Direktörü ve Kıdemli Uzman, Brookings Enstitüsü

Sema Karaca, Göç Çalışmaları Masası Araştırmacısı, Sosyal Araştırmalar Merkezi, USAK

Kemal Kirişci, Amerika ve Avrupa Çalışmaları Merkezi Türkiye Projesi Direktörü ve TÜSİAD-Kıdemli Uzmanı, Brookings Enstitüsü

Elif Özmenek Çarmıklı, Göç Çalışmaları Masası Araştırmacısı, Sosyal Araştırmalar Merkezi, USAK

GİRİŞ

Suriyeli ilk mülteci kafilesi, Türkiye'ye 29 Nisan 2011 tarihinde giriş yaptı. Bu tarihten 2 yıl sonra ülke, sayısı 21'e ulaşan mülteci kamplarında yaşayan 200.000'i aşkın ve kamp dışında kalan –ve en az- 400.000 kişi oldukları tahmin edilen toplamda 600.000 Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapar hâle geldi.

Türk hükümeti ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nce (BMMYK) yayınlanan bu veriler, en iyimser tahminler.¹ Alanda çalışan yetkililer ise Türkiye'de kamp dışında yaşayan mülteci sayısının 600.000, toplamın ise 800.000 gibi yüksek bir rakam olabileceği kanaatindedir.

Rakamlar her geçen gün artıyor. BM, yıl sonunda Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin bir milyona ulaşacağını öngörüyor.² Suriyeliler sevdiklerini, iş ve mülkiyetlerini geride bırakıp, güvenlik kaygısıyla korkunç bir çatışmadan kaçarak Türkiye'ye sığınıyor. Doktorlar, ev hanımları, memurlar, çiftçiler, yaşlı-çocuk demeden binlerce Suriyeli, sınırı geçerek Türkiye'ye ulaşıyor. Öte yandan Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) eliyle Türk hükümeti ve Türk halkı, mültecilere sığınma imkânı sağlıyor, krize misafirperver ve cömertçe cevap veriyor. Ancak sonu gelmez çatışmalar giderek yoğunlaşırken devletin ve toplumun kaynakları daralıyor, ülkenin misafirperverlik sınırları sorgulanmaya başlıyor. Suriye içinde kötüleşen durum, Türkiye'nin hem ülkedeki mülteci meselesini idare etme hem de Suriye'ye yönelik insani yardım akışının devamını sağlama kapasitesi üzerinde büyük bir baskı oluşturuyor.

1 BMMYK, "Syria Regional Refugee Response Regional Overview," *Syria Regional Refugee Response*, Inter-agency Information Sharing Portal, Kasım 2013, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>. Günlük olarak yenilenen rakamlar için bkz: www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?IcerikID=848&ID=16

2 BMMYK, *Syria regional response plan – January to December 2013*, Haziran 2013, <http://unhcr.org/51b04c9c9.html>

Tablo 1. Türkiye'deki Kamplar

İl	Kamplar	Açılış Tarihi	Çadır ve Konteyner Sayıları	Kamp Nüfusu
HATAY	Altınözül Çadırkenti	09.06.2011	259	1,595
	Altınözü2 Çadırkenti	10.06.2011	620	2,669
	Yayladağı1 Çadırkenti	30.04.2011	563	3,217
	Yayladağı2 Çadırkenti	12.07.2011	510	3,529
	Apaydın Çadırkenti	09.10.2011	1,165	4,779
	TOPLAM		3,117	15,789
KİLİS	Öncüpınar Konteynerkenti	17.03.2012	2,053	13,570
	Elbeyli Konteynerkenti	03.06.2013	3,592	17,210
	TOPLAM		5,645	30,780
ŞANLIURFA	Ceylanpınar Çadırkenti	01.03.2012	4,771	27,229
	Akçakale Çadırkenti	06.07.2012	5,046	26,364
	Harran Konteynerkenti	13.01.2013	2,000	13,540
	TOPLAM		9,817 çadır + 2,000 konteyner	67,133
GAZİANTEP	İslahiye Çadırkenti	17.03.2012	1,754	9,392
	Karkamış Çadırkenti	28.08.2012	1,636	7,366
	Nizip1 Çadırkenti	03.10.2012	1,858	11,196
	Nizip2 Konteynerkenti	11.02.2012	1,000	5,138
	TOPLAM		5,248 çadır + 1,000 konteyner	33.070
KAHRAMANMARAŞ	Kahramanmaraş Çadırkenti	01.09.2012	2,737	14,986
	TOPLAM		2,737	14,986
OSMANİYE	Cevdediye Çadırkenti	09.09.2012	2,012	8,515
	TOPLAM		2,012	8,515
ADİYAMAN	Adıyaman Çadırkenti	22.09.2012	2,292	9,998
	TOPLAM		2,292	9,998
ADANA	Sarıçam Çadırkenti	28.01.2013	2,142	10,189
	TOPLAM		2,142	10,189
MARDİN	Midyat Çadırkenti	19.06.2013	1,300	2,366
	Nusaybin Çadırkenti	Yapım Aşamasında		
	TOPLAM		1,300	2,366
MALATYA	Beydağı Konteynerkenti	12.06.2013	2,083	6,551
	TOPLAM		2,083	6,551

Kaynak: TC Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

Bu çalışma kalite, bağımsızlık ve etki prensiplerini esas alarak çalışmalarını sürdüren Washington, DC merkezli düşünce kuruluşu Brookings Enstitüsü ve ulusal ve uluslararası gelişmeler hakkında kapsamlı bir kamusal farkındalık oluşturmayı amaçlayan Ankara merkezli Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu'nun (USAK) yoğun iş birliğinin ürünüdür. Brookings Enstitüsü'nün Suriye'deki insani kriz üzerine üç aşamalı projesinin ikinci ayağını oluşturan bu rapora Brookings Enstitüsü, farklı alanlarda çalışan üç uzmanla katkıda bulundu: Elizabeth Ferris ("*Ülke İçinde Yerinden Edilme*" konulu *Brookings-LSE Projesi*), Kemal Kirişçi (*Amerika ve Avrupa Merkezi, Türkiye Projesi*) ve Salman Shaikh (*Brookings Enstitüsü Doha Merkezi, BDC*).

- Projenin ilk aşamasını Suriye insani krizine genel bir bakış sağlayan Eylül 2013 tarihli analiz oluşturuyor.³
- İkinci aşama, bu raporda dikkatlere sunulan Suriyeli mülteciler krizinin Türkiye üzerindeki etkilerine dair derinlikli bir inceleme ve Kemal Kirişçi tarafından hazırlanarak 2014 başında yayınlanacak olan Türkiye, Avrupa Birliği ve yerlerinden edilen Suriyeliler üzerine daha kapsamlı bir rapordan meydana gelecek.
- Üçüncü aşamada ise BDC tarafından Suriye içinde faaliyet gösteren Körfez ülkeleri, bölgesel ve uluslararası aktörler arasında koordinasyonun güçlendirilmesi ve işbirliği konularına odaklanan bir yuvarlak masa toplantısı gerçekleştirilecek. Bu toplantıyı takiben BDC tarafından Suriye'deki insani ihtiyaçlar ve ülkenin kuzeyinde ortaya çıkan yönetim yapıları hakkında bir rapor yayınlanacak. Bu inisiyatif, geniş anlamda, krizin askerî ve siyasi boyutlarına odaklanan uzmanların çalışmalarını tamamlamayı amaçlıyor. Zira Suriye'deki insani ihtiyaçlara odaklanarak mevcut ve muhtemel gelişmeler için daha kapsamlı değerlendirmeler yapmak mümkün.

USAK, Suriyeli mülteciler krizini en başından bu yana dikkatle takip ediyor. Bu kapsamda geçtiğimiz aylarda, Türkiye'deki mülteci kamplarında yaşayan Suriyeli mültecileri konu edinen "*Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı: Suriyeli Mülteciler*" başlıklı bir alan araştırması yayınladı.⁴ Yayımlanan rapor ve çalışmaların yanı sıra, USAK'ın aylık dergisi *Analist*'te de Suriye insani krizi, çatışmaların seyri ve mültecilerin Türkiye için oluşturduğu zorluklara dikkat çekilerek periyodik analizlere yer veriliyor.⁵ USAK, Suriye krizine dair yayın ve araştırmalarıyla, mevcut ve muhtemel meydan okumalara dair tavsiye ve uyarılarda bulunuyor.

3 Elizabeth Ferris, Kemal Kirişçi and Salman Shaikh, *Syrian Crisis: Massive Displacement, Dire Needs and a Shortage of Solutions*, 18 Eylül 2013, Brookings Institution, Washington DC, www.brookings.edu/research/reports/2013/09/18-syria-humanitarian-political-crisis-ferris-shaikh-kirischi; Kemal Kirişçi, "Syrian Refugees in Turkey: The Limits of an Open Door Policy", Brookings Institution, 27 Haziran 2013, www.brookings.edu/blogs/up-front/posts/2013/06/27-syrian-refugees-in-turkey-kirischi; Elizabeth Ferris, "The Syrian Humanitarian Crisis: Five Uncomfortable Questions for the International Community", Brookings Institutions, 8 Temmuz, 2013, www.brookings.edu/blogs/up-front/posts/2013/07/08-syria-humanitarian-crisis

4 Mehmet Güçer, Sema Karaca & Osman Bahadır Dinçer, *Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı: Suriyeli Mülteciler*, USAK Yayınları, Ankara, Rapor No: 13-04, Mayıs 2013, http://usak.org.tr/usak_det.php?id=1&cat=1467&ch=3#.UoI96_IT7fI

5 Osman Bahadır Dinçer, Sema Karaca & Hale Yavuz, "Göçün İkinci Yılında Suriyeli Savaş Mağdurları", *Analist*, Mart 2013, s. 18-27, www.usakanalist.com/detail.php?id=540; Sema Karaca, "Kayıt Dışı Mülteciler, Kayda Değer Sorunlar", *Analist*, Eylül 2013, s. 72-73, www.usakanalist.com/detail.php?id=694; İhsan Bal, "Suriyeli Mülteciler Krizinde Yeni Gerçek", *Analist*, Eylül 2013, s. 36-37, <http://www.usakanalist.com/detail.php?id=682>

Bu rapor Osman Bahadır Dinçer, Vittoria Federici, Elizabeth Ferris, Sema Karaca, Kemal Kirişci ve Elif Özmenek Çarmıklı tarafından Brookings Enstitüsü ve USAK işbirliği ile Türkiye'nin Suriye sınırındaki illerinde yapılan bir alan araştırması ile İstanbul, Ankara, Gaziantep, Kilis ve Hatay'da gerçekleştirilen mülakatlara dayanıyor. Ayrıca bu çalışma yine Brookings Enstitüsü ve USAK işbirliği ile 25 Ekim 2013 tarihinde Ankara'da düzenlenen ve devlet yetkilileri, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları, uluslararası kurum ve kuruluş temsilcileri ve çok sayıda akademisyenden oluşan 45 katılımcıyı bir araya getiren çalıştayın çıktılarından yararlanıyor. *Chatham House* Kuralı çerçevesinde gerçekleştirilen çalıştayda Suriyeli mülteciler ve Türkiye'deki insani durum, krizin siyasi ve güvenlik boyutları, uluslararası işbirliği ve yük/külfet paylaşımı gibi konular üç oturumda ele alındı.

Bu raporun Suriyeli mültecilere ve yerinden edilmiş insanlara yardım etme gayreti içinde olan gerek devlet gerekse de sivil toplum kuruluşları ve uluslararası aktörler için faydalı olmasını umuyoruz. Zira Suriyeli mülteci akınının Türkiye üzerindeki etkileri son derece önemli ve uluslararası toplum tarafından daha fazla dikkate alınması gerekiyor. Ancak daha da önemlisi, bu raporun, Suriye halkının kitlesel yerinden edilmişliğine son verecek siyasi bir çözüme katkıda bulunabilmesi umududur.

1

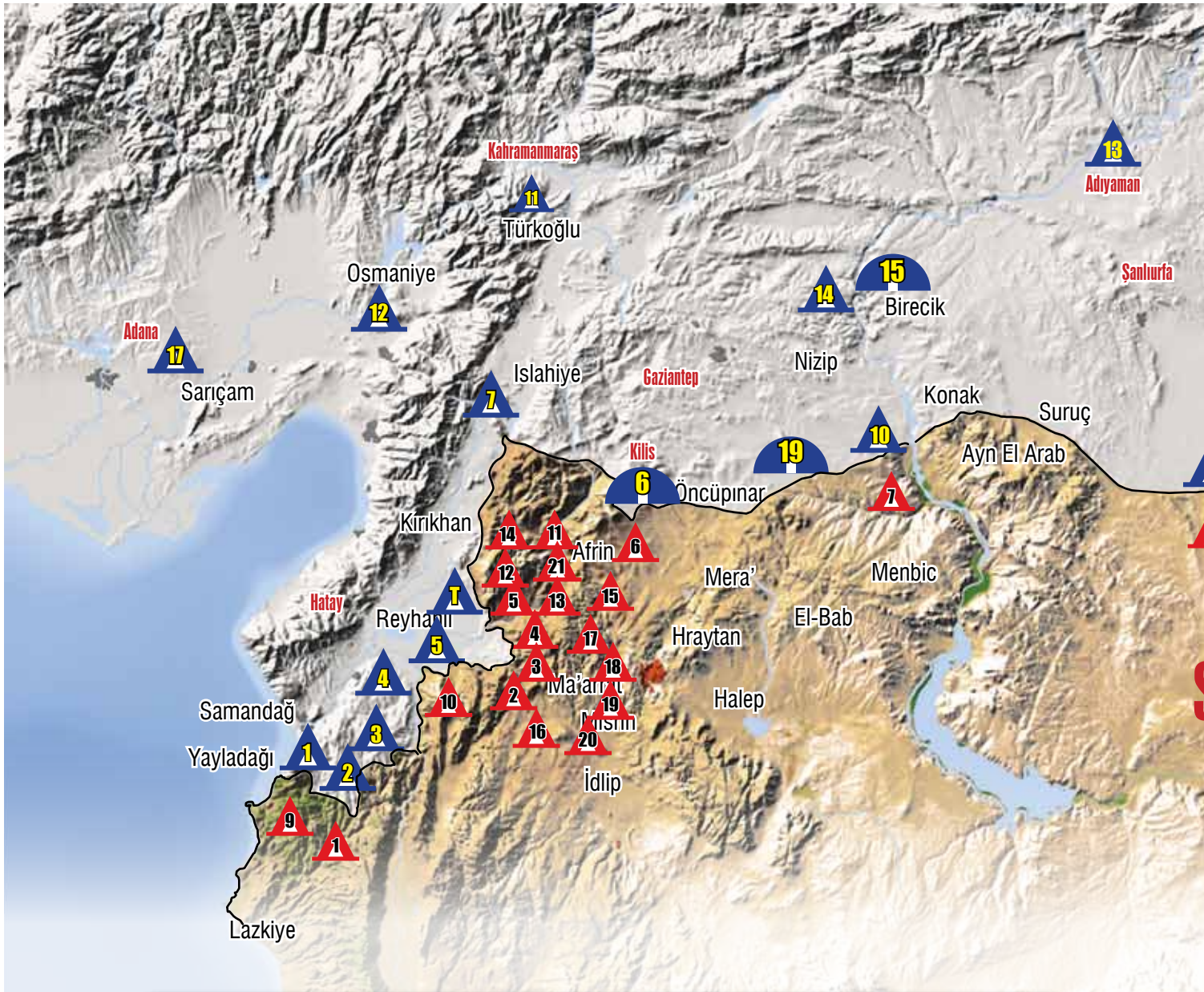
HASSAS VE KARMAŞIK SINIR MESELESİ

2011 Baharı'nda Suriyelilerin Türkiye sınırına gelmeye başladığı ilk günden itibaren bütün girişlere izin verildi. Normal zamanlardaki gibi pasaportlarıyla girenlerin yanı sıra, hiçbir belgesi olmadan gelenler de Türkiye tarafından kurulan geçici mülteci kamplarına kabul edildi.

Rakamlar arttıkça hükümet, sınıra yakın yerlerde mülteciler -ya da yaygın kullanımıyla "misafirler"- için sayıları sürekli artan kamplar inşa etmeye başladı. Ekim 2011'e gelindiğine ise Türkiye, Suriyeli mültecilere "geçici koruma" -bölgede bu tarz bir ev sahipliği yapan tek ülke- sağlayarak el uzattı. Bu, Türkiye'nin açık kapı politikasına içkin olan "geri göndermeme ilkesi" ve mültecilere gereken temel insani hizmetleri sağlama taahhüdünün bir yansımasıydı. Ancak 2012 yazına doğru mülteci sayısının artmaya devam etmesi ve özellikle de Halep ve çevresinde yaşanan çatışmaların yoğunlaşması sonucu kampların kapasitesi zorlanmaya başladı. 2012'nin ikinci yarısında hükümet, Türkiye'ye girişleri sınırlamak için kimi önlemlere başvurmak durumunda kaldı. Bu durum, sınırın Suriye tarafında Türkiye'ye kabul edilmeyi bekleyen kalabalık gruplar hâlindeki Suriyeliler için 20'den fazla geçici kamp kurulmasıyla sonuçlandı. Bu geçici kamplardan bazıları -Atme, Bab el-Hava ve Bab es-Selame gibi- kısa zaman sonra sınır boyunca uzanan yarı-kalıcı merkezlere dönüştü. (Bkz. Harita) Bu arada Suriye'nin kuzeyindeki şiddetten kaçan Suriyeliler de gayriresmî yolları kullanarak Türkiye'ye girmeye başladı ve Türkiye'deki "kamplarda kalmayan mülteci nüfusu" saflarına katıldı. Türkiye sınırı boyunca uzanan bölgelerde kötüleşen durum yüzünden Türkiye'nin hem resmî hem de gayriresmî geçişleri daha kontrollü hâle getirmeye başlamasıyla son dönemde yerlerinden edilen insanlar kaçakçıların kapısını çalar oldu.

Türkiye ve Suriye arasındaki sınırın her dönemde çok geçirgen olduğunun altını çizmekte fayda var. 1950'lerin Soğuk Savaş döneminde sınır boyunca bazı bölgelere "kara mayınları" döşendiğinde bile bu durum, sınırdan insan ve mal geçişi üzerinde caydırıcı bir etki yaratmamıştı. Kaçakçılık, sınırı geçmek isteyen Suriyeli sayısındaki kayda değer artışla tırmanışa geçse de, yerinden edilmeler öncesinde de bu, sıradan bir durumdu. Bugün, Suriye'den Türkiye'ye geçmek 15 ila 30, Türkiye'den Suriye'ye geçmek ise 30 ila 100 TL arasında değişen bir fiyat skalasında mümkün. Bunun yanında Türkiye, geçerli pasaport ile sınır kapılarına gelen Suriyelilerin ülkeye rahatça girmesine ve oturma izni almasına imkân sağlıyor.

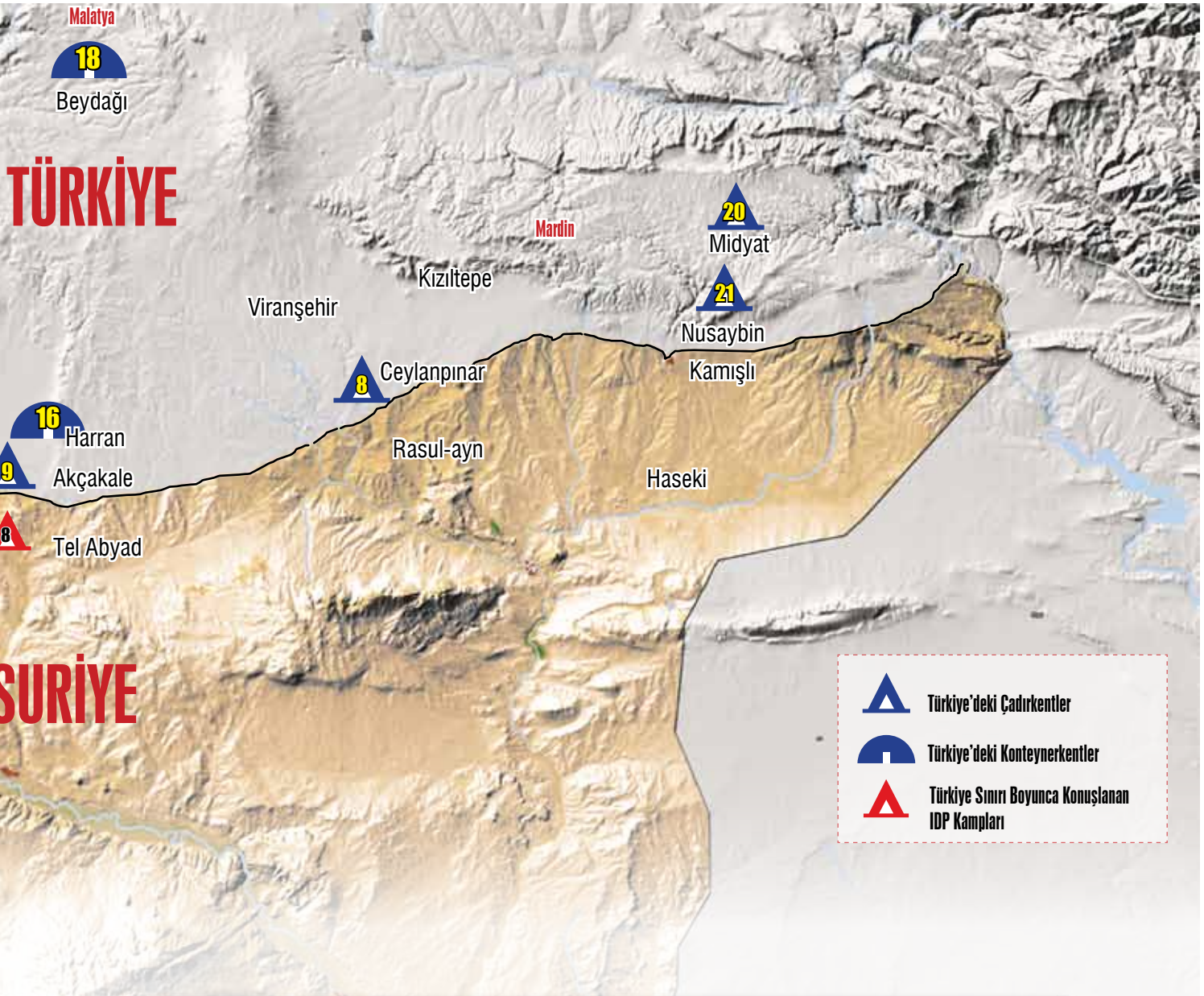
Harita 1. Türkiye Sınırı Boyunca Konuşlanan Mülteci ve IDP Kampları

12

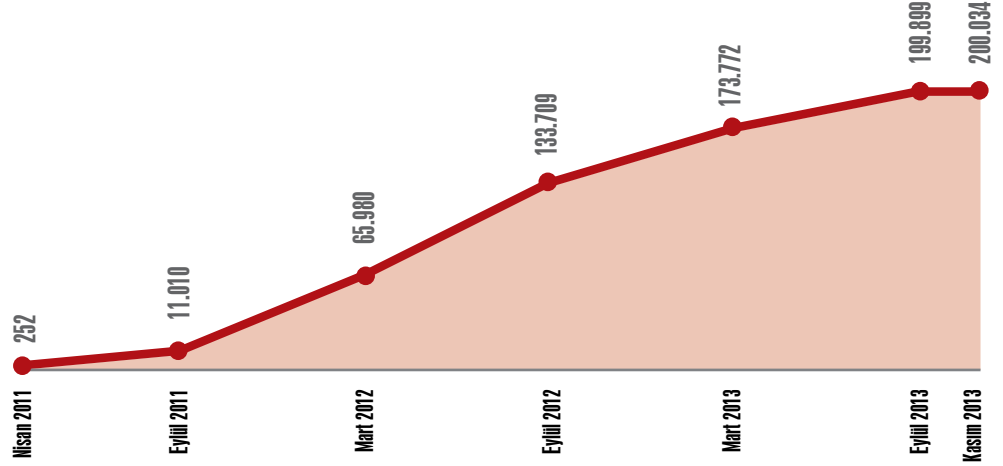
Türkiye'deki Kamplar		Kasım, 2013	
1	Yayladağı-1 Çadırkenti	11	Kahramanmaraş Çadırkenti
2	Yayladağı-2 Çadırkenti	12	Cevdediye Çadırkenti
3	Altınözü-1 Çadırkenti	13	Adıyaman Çadırkenti
4	Altınözü-2 Çadırkenti	14	Nizip-1 Çadırkenti
5	Apaydın Konteynerkenti	15	Nizip-2 Konteynerkenti
6	Öncüpinar Konteynerkenti	16	Harran Konteynerkenti
7	Islahiye Çadırkenti	17	Sarıçam Çadırkenti
8	Ceylanpınar Çadırkenti	18	Beydağı Konteynerkenti
9	Akçakale Çadırkenti	19	Elbeyli Konteynerkenti
10	Karkamış Çadırkenti	20	Midyat Çadırkenti
T	Reyhanlı Toplanma Merkezi	21	Nusaybin Çadırkenti (Yapım aşamasında)

Kaynak: Harita ve tablolar AFAD verilerine dayanılarak USAK tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye Sınırı Boyunca Konuşlanan IDP Kampları				Kasım, 2013	
Kamp Adı	Nüfus	Kamp Adı	Nüfus		
1 Yamadi	850	15 Kah-2	3,889		
2 Bab-el Hava	7,000	16 El İkha	Bilinmiyor		
3 Akrobat	6,000	17 Es-Selam	2,305		
4 Kah-1	5,500	18 El Nasır	1,608		
5 Atme	29,958	19 El Midan	1,204		
6 Bab-es Selam	15,000	20 El Midan	Bilinmiyor		
7 Carablus	2,500	21 Safa	1,138		
8 Tel Abyad	5,000	22 El Nur	1,050		
9 Kasab	Bilinmiyor	23 Ummah (Aloma)	280		
10 Aydın	4500	24 El Golan	Bilinmiyor		
11 Taybeh	2,604	25 Daem	2,629		
12 El Kereme	4,345				
13 Jolan	1,575				
14 El Şüheda	650				

Grafik 1. Türkiye'de Kamplarda Kalan Suriyeli Mültecilerin Sayısı

Kaynak: AFAD verilerine dayanılarak USAK tarafından hazırlanmıştır.

Öte yandan, sınırın sadece savaştan kaçan mülteciler tarafından değil, Suriye ile mülteci kampları arasında gidip gelen muhalif savaşçılar tarafından da kullanıldığı iddia ediliyor. Sıkça dillendirilen iddialara göre bu insanlar, ailelerini görmek ve dinlenmek amacıyla mülteci kamplarına geliyorlar.⁶ Hatta bir dönem, basında bu kişilerin Türkiye içinde silahlarıyla birlikte hareket ettiklerine dair iddialar da yer aldı.⁷ Ancak güvenlik endişeleri ve yerel halkın şikâyetlerinin artması ile olaya el konularak bu savaşçıların Türkiye'de silah taşımaya dur denildi. Mülteci kamplarında kalan sıradan Suriyeliler kamplara giriş çıkışlarda serbestçe hareket edebiliyor olsalar da, bu hareketler sıkı bir şekilde izleniyor ve kamp yetkilileri ne kamplara silah girişine ne de savaşçıların kamplara gelerek açıktan asker toplamasına izin veriyor. Hatay'ın Altınözü ilçesinde yer alan Apaydın Kampı'nda ise Suriye ordusundan ayrılan asker sığınmacıların ve yaralı Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) üyelerinin yer aldığı ayrı bir mülteci kampı bulunuyor.⁸ Buna ek olarak Türkiye, Suriye'ye yabancı savaşçı geçişine izin verdiği, radikal İslamcı gruplara destek olduğu ve Suriye'ye silah geçirdiği iddialarıyla eleştirilerin hedefi oluyor.⁹ Ancak bu iddia ve eleştiriler, Türk yetkililer tarafından şiddetle reddediliyor.¹⁰

6 Uluslararası Kriz Grubu, *Blurring the Borders: Syrian Spillover Risks for Turkey*, 30 Nisan 2013, s. 36, www.crisisgroup.org/-/media/Files/europe/turkey-cyprus/turkey/225-blurring-the-borders-syrian-spillover-risks-for-turkey.pdf

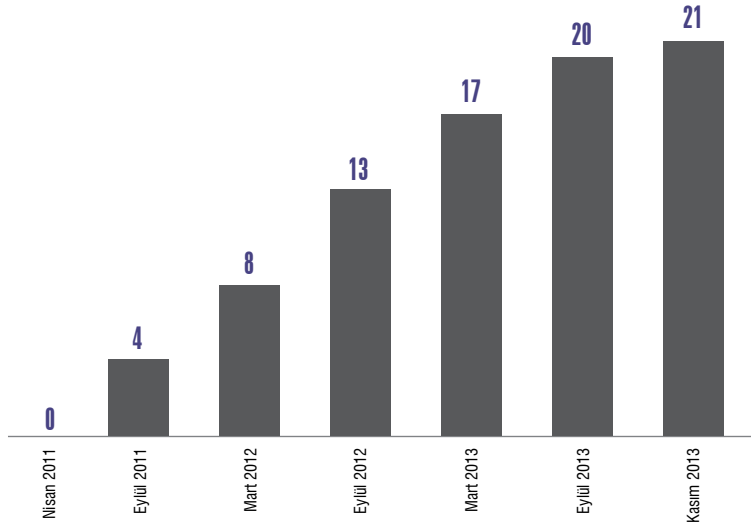
7 Ibid. s. 36

8 "Davutoğlu'ndan Apaydın Kampı Açıklaması", *BBC Türkçe*, 29 Ağustos 2012, www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2012/08/120829_turkishfm_syria.shtml; Muharrem Sarıkaya, "Apaydın Kampı", *Habertürk*, 30 Ağustos 2012, www.haberturk.com/yazarlar/muharrem-sarikaya/772261-apaydin-kampi

9 "Arms Airlift to Syria Rebels Expands, With Aid From C.I.A.," *New York Times*, 24 Mart 2013, www.nytimes.com/2013/03/25/world/middleeast/arms-airlift-to-syrian-rebels-expands-with-cia-aid.html; Fehim Taştekin, "Radical Groups Operate On Turkey's Border", *Al Monitor*, 17 Ekim, 2013; "Turkey's Spymaster Plots Own Course on Syria", *The Wall Street Journal*, 10 Ekim, 2013. <http://stream.wsj.com/story/latest-headlines/SS-2-63399/SS-2-350761/>; Nick Paton Walsh, "The secret jihadi smuggling route through Turkey", *CNN*, 5 Kasım 2013, http://edition.cnn.com/2013/11/04/world/europe/isis-gaining-strength-on-syria-turkey-border/index.html?iid=article_sidebar; Ruth Sherlock, "Al-Qaeda recruits entering Syria from Turkey safehouses", *Daily Telegraph*, 30 Ekim 2013, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/10415935/Al-Qaeda-recruits-entering-Syria-from-Turkey-safehouses.html

10 Ayrıca bkz: Uluslararası Kriz Grubu, *Blurring the Borders*, s. 37; "Davutoğlu: Türkiye hakkındaki iddialar mesnetsiz" *Radikal*, 31 Ekim 2013, www.radikal.com.tr/turkiye/davutoglu_turkiye_hakkındaki_iddialar_mesnetsiz-1158416; Johan Sennero ve Hümeyra Pamuk, "Turkish PM denies helping al Qaeda in Syria, criticizes Russia", *Reuters*, 7 Kasım 2013, www.reuters.com/article/2013/11/07/us-syria-crisis-turkey-qaeda-idUSBRE9A60KL20131107

Grafik 2. Türkiye'deki Mülteci Kampı Sayıları

Kaynak: AFAD verilerine dayanılarak USAK tarafından hazırlanmıştır.

İki ülke arasındaki siyasi ilişkiler son iki-üç yılda büyük oranda bozulmuş olsa da Türkiye ve Suriye arasındaki ticaretin devam ettiğini söylemek mümkün. Araştırma ekibi olarak bizzat gözlemlene imkânı bulduk ki, Reyhanlı ilçesine bağlı Cilvegözü sınır kapısında -diğer sınır geçişlerinin kapanmasından dolayı istisnai olarak- üç-dört gün boyunca sınırı geçmeyi bekleyen tırların oluşturduğu yaklaşık 9 kilometreyi bulan bir kuyruk vardı. Malzeme taşıyan bu araçlar Suriye'ye girmiyor, Türk toprakları içinde yer alan bir tampon bölgede mallarını boşaltarak karşı taraftan malları Suriye'nin iç kısımlarına götürmek üzere gelen Suriyelilere teslim ediyorlar. Bunun içinse Suriye tarafındaki partnerlerle irtibatlarını sağlayan güvenilir bir aracı ile çalışıyorlar. Şu anda Türk vatandaşlarının Suriye'ye geçişine güvenlik nedeniyle müsaade edilmiyor.¹¹ Kriz patlak vermeden hemen önce, 2010'da Türkiye ile Suriye arasında 2,3 milyar dolara ulaşan hacmiyle zirve noktasında olan ticari hareketlilik, 2012 yılında neredeyse yarım milyara kadar düştü. Ancak kayıtlı/resmî ticaret 2013 yılının ilk yedi ayında yaklaşık yüzde 60 oranında genişleyerek 381 milyon dolardan 575 milyon dolara çıktı.¹² Bir Türk tır şoförünün dediği gibi, "Savaşa rağmen Suriye'de hayat ve ticaret devam ediyor, bunun ötesindeki her şey siyaset... Bu insanlara domates, çimento, çelik ve araba lazım."

Kilis'teki Öncüpınar Konteynerkenti de dâhil olmak üzere, Suriyeli mülteci kamplarının birçoğu sınıra çok yakın. Kampların bu konumu, mültecilerin Türkiye'ye varır varmaz işlemlerinin yetkililerce yapılabilmesi için ciddi bir kolaylık sağlıyor. Ancak aynı zamanda mültecilerin güvenliğine dair endişeleri de artırıyor. Örneğin kamp yöneticileri, kamptan sadece birkaç km uzaklıkta cereyan eden karşıt gruplar arasındaki çatışmalardan seken kurşunların yarattığı tehlikeden söz ediyor. Kampların hem içinde hem de dışında sürekli bir hareketlilik söz konusu. Hareket özgürlüğü temel bir insan hakkı olsa da, kampların sınıra çok yakın konuşlandırılmış olması, güvenlik kaygılarını kö-

.....
"Suriye'de hayat ve ticaret devam ediyor, geri kalan her şey siyaset. İnsanlara domates, çimento, çelik ve araba lazım."
.....

Bir tır şoförü,
Cilvegözü Sınır Kapısı

11 "Suriye'ye Çıkış Yok", *Star*, 28 Ağustos 2012, <http://stargazete.com/ekonomi/suriyeye-cikis-yok/haber-647243>

12 Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr

.....
**“Başlangıçta
 mülteciler Suriye’ye
 geri dönmek
 istiyordu. Ama
 büyüyen kaos ve
 radikal grupların
 savaşa artan
 katılımı sonucu,
 hemen hepsinde
 ‘geri döndüklerinde
 karşılaştıkları
 Suriye’nin artık
 özlemini çeindikleri yer
 olmadığı’ duygusu
 oluştu.”**

STK Temsilcisi,
 Hatay

Fotoğraf 1. Cilvegözü sınır kapısı önünde uzanan tır kuyruğu (USAK, Ekim 2013)

rüklüyor. Bu tarz yerleşimlerin, BMMYK’nın temel koruma politikası olarak belirlediği “sınırda en az 50 kilometre mesafede olması” kuralına ters düştüğü unutulmamalı.

Tüm bunlara ek olarak, özellikle radikal unsurların rolünün artmasından dolayı muhalif gruplar arasında yükselen mücadele ve Suriye rejiminin siviller üzerindeki şiddetli baskısı, Suriye içindeki yerinden edilme vakalarını artırıyor ve yerinden edilmişlik süresini uzatıyor. Üstelik muhalif gruplar arasında tırmanan bu mücadele ve parçalanma sadece yerinden edilmiş kişilerin durumunu olumsuz etkilemekle kalmıyor, aynı zamanda Türkiye’de de hem kamp içinde hem de kamp dışında yaşayan Suriyelilerin gelecek hayallerini baltalıyor. Suriyelilerle yapılan görüşmelerin hemen hemen hepsi ülkenin geleceği hakkındaki umutsuz ifadeler ve hayal kırıklığı ile son buluyor.

Suriye’deki şiddet ve yerinden edilme krizi Türkiye’nin sınır bölgelerinin güvenliğini de etkiliyor. 11 Şubat 2013 tarihinde Cilvegözü sınır kapısında meydana gelen iki büyük patlama¹³ ve 11 Mayıs 2013’te 50’den fazla kişinin öldüğü Reyhanlı’daki bombalı araç dehşeti¹⁴ bunun örnekleriydi. Bu olaylar, halk arasında mültecilere karşı olumsuz tepkiler uyanmasına neden olduğu gibi ülke güvenliğinin Suriye krizinden nasıl doğrudan etkilenebileceğinin de açık işaretleriydi.

Ancak bu tür dönemsel gerginliklere rağmen, Suriyeli mültecilerin krizin başından bu yana yöre halkının sergilediği cömert ve misafirperver tutumdan memnun oldukları söylenebilir; bir mültecinin de ifade ettiği gibi onlar Türkiye’deyken kendilerini “evlerinde gibi” hissediyorlar. Bu gözlemler, USAK’ın Mayıs ayında yayınladığı araştırma so-

13 “Sınır kapısında patlama: 13 Ölü”, *NTVMSNBC*, 11 Şubat 2013, www.ntvmsnbc.com/id/25421222/

14 “Reyhanlı cehenneme döndü”, *Hürriyet*, 11 Mayıs 2013, www.hurriyet.com.tr/gundem/23257089.asp

nuçlarıyla da uyumlu.¹⁵ Suriye sınırında yer alan illerden Hatay'ın bazı bölgelerinde ise hâlâ bu duruma istisna teşkil edebilecek vakaların gerçekleşme ihtimali var. Türkiye'nin bu ili, etnik ve mezhepsel çeşitliliğinin yanı sıra uyum ve birlikte yaşama örneği olarak köklü bir maziye de sahip. Ancak, Suriye krizi ve mültecilerin çoğunluğunun Sünni Arap olduğu gerçeği, Sünni mülteciler ile [Suriye Alevileriyle (Nusayrilik) aynı inancı paylaşan Arap kökenli] yerel halk arasında birtakım gerginlikler doğmasına neden olabiliyor. Devlet ise artan gerilimi önlemek için çaba sarf ediyor.¹⁶

Ayrıca sınır bölgeleri boyunca Suriye'de Kürt nüfusun yerleşik olduğu alanlarda, özellikle Nusaybin'de, güvenlik kaygısıyla fiziksel bir bariyer/duvar inşasının kabul edilmesine dair haberler gelmeye devam ediyor. Bu haberler hükümet yetkilileri tarafından reddedilmiş olsa da ilçenin belediye başkanının bariyer yapımını protesto etmek için açlık grevine başladığı biliniyor.¹⁷ Bu arada, Bulgaristan'ın Suriyelilerin AB topraklarına geçişini engellemek amacıyla Türkiye ile sınır bölgeleri boyunca bir çit inşası aşamasında olduğuna dair haberler de medyada yer buluyor.

Son olarak, sınırı geçen Suriyelilerin acil tıbbi bakıma ihtiyaç duyması, Türkiye'nin bölgedeki sağlık hizmetlerini de etkiliyor. Daha ayrıntılı olarak aşağıda ele alınacağı gibi, Türkiye'nin "geçici koruma" politikasının önemli bir yönü, sağlık hizmetlerinin Suriyelileri de kapsayacak şekilde genişletilmiş olması. Bu, sınır üzerinden Türk hastanelerine ciddi derecede hasta ve/ya yaralı sivilin yanı sıra savaşçıların da taşınması anlamına geliyor.

Zira muhalif askerler -ya da siviller- yaralandıkları zaman, ambulansların onları hastanelere nakletmek için hazır beklediği Türkiye sınırına getiriliyorlar. İlk müdahalenin ardından ise, masraflarının yabancı hükümetlerce karşılandığı iddia edilen ve Suriye'den gelen yaralıların tedavisi için kurulan tedavi merkezlerine geçiriliyorlar.

Sınır Meselelerine Dair Endişe ve Öneriler

Bir insanın, kendi vatanından çıkarak başka bir ülkeye iltica etme hakkı, temel insan haklarından biri (bkz. *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, madde 14*). Hükümetin, son dönemde, mültecilerin ülkeye kabulü sırasında uygulamaya soktuğu daha kontrollü giriş stratejisinden ötürü, birçok Suriyelinin bu temel insan hakkından yeterince istifade edemediğine dair endişeler artıyor. Türkiye'nin Suriyeli mültecileri kamplarda ağırlamak ve yardım sağlamak için –ki bu diğer ülkelere de örnek olabilecek bir yardım metodu- sarf ettiği çaba övgüye değer; ancak sınırı –çeşitli nedenlerden dolayı- yasal yollardan geçme imkânı olmayan Suriyelilerin güvenliği endişe konusu. Türk yetkililerin, açık kapı politikasının hâlâ uygulamada olduğu konusundaki ısrarlı açıklamaları kadar, Türkiye sınırı

15 Mehmet Güçer, Sema Karaca & Osman Bahadır Dinçer, *Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı: Suriyeli Mülteciler*, grafik 23, s. 43

16 "Mezhap Çatışmasının Kapısından Döndük", *IHA*, 28 Eylül 2013, http://www.ihlassondakika.com/haber/Mezhap-catismasinin-kapisindan-donduk_577981.html

17 "Turkish mayor stops hunger strike over Syria border wall", *Hurriyet Daily News*, 7 Kasım 2013, www.hurriyetdailynews.com/turkish-mayor-stops-hunger-strike-over-syria-border-wall-.aspx?pageID=238&nID=57544&NewsCatID=338; "Kurds protest against wall along Turkey's border with Syria" *Reuters*, 7 Kasım 2013, www.reuters.com/article/2013/11/07/us-syria-crisis-turkey-kurds-idUSBRE9A610720131107

.....
"Çatışma bilgisi alındığında -ve karşı taraftan yükselen dumanlar buradan görüldüğünde- sağlık ekipleri yaralılara ilk yardım hizmeti verebilmek için sınıra gidiyor. Bazı zamanlar, yaralı sayısında aşırı artış gözleniyor."

.....
STK Temsilcisi, Kilis
.....

boyunca uzanan ve sayısı gittikçe artan geçici IDP¹⁸ kampları, tam tersi bir durumun habercisi niteliğinde. Her ne kadar IDP'lerin bir kısmının, geride kalan mal varlıklarına ve ailelerine daha kolay erişebilmek için Suriye'de kalmayı tercih ettikleri doğrusa da Türkiye sınırları dâhilinde olup da kamp dışında kalan mültecilerin sayısındaki dramatik artış, hâlâ çok sayıda Suriyeli'nin Türkiye'ye yasal olmayan yollardan girmeye devam ettiğini gösteriyor. Bu da kaçınılmaz olarak mültecileri istismara açık hâle getiriyor ve Türkiye'nin mültecileri korumaya yönelik teminatına gölge düşürüyor.

Araştırma ekibi olarak, şaşkınlıkla karşıladığımız bir nokta ise sınır bölgesindeki insan hakları gözlemciliğinin eksikliği idi. BMMYK, kamplara erişim ve gönüllü geri dönüşleri gözleme imkânına sahip olmasına rağmen sınırda kontrol faaliyetinde bulunmuyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (HRW) raporu ve Uluslararası Af Örgütü'nün açıklaması dışında, sınırda ne olup bittiğine dair bağımsız bir yayın bulunmuyor.¹⁹ Mültecilerin insan hakları durumunu sistemli bir şekilde gözlemlemeye duyulan ihtiyaçsa, bugüne kadar Uluslararası Af Örgütü'nden (AI) Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD) ve İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği'ne (Mazlum-Der) kadar birçok insan hakları kuruluşu tarafından defaatle gündeme getirildi.

Türkiye ve uluslararası toplum, Suriye'nin kuzeyindeki sınır boyunca yerleşik bulunan IDP'lerin emniyetini garanti etmek için olası tüm yöntemleri araştırmalı.

Ulusal veya uluslararası insan hakları gruplarının sınır bölgelerini ziyaret etmeleri ve Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye girmeye çalışırken yaşadıkları/yaşamaları muhtemel hak ihlallerinin sistemli bir analizini yapmaları gerekiyor. Bu analiz, Suriyelilerin sınırı geçmelerine izin verilirken kullanılan kriterlerin de değerlendirilmesini sağlamak için devlet yetkilileriyle yapılan mülakatlara, Türkiye'ye giriş yapmış mülteciler ile Suriye tarafında bulunan IDP'ler ve diğer ilgili grup ve kişiler ile görüşmelere dayandırılmalı. Türkiye'ye ve ilgili aktörlere bu tür gözlem faaliyetlerini ve uluslararası insan hakları örgütlerini destekleme ve onlara yardımcı olma çağrısında bulunuyoruz.

18 "Ülke içinde yerinden edilmiş kişiler". Bkz. Bülent Çiçekli (ed.), "Internally displaced persons/IDPs", *Göç Terimleri Sözlüğü*, Uluslararası Göç Örgütü, Yayın No:18, Cenevre, 2009, s.60. Kavram, tüm rapor boyunca "IDP" kısaltmasıyla kullanılacaktır.

19 Human Rights Watch, "Iraq/Jordan/Turkey: Syrians Blocked from Fleeing War," 1 Temmuz 2013, www.hrw.org/news/2013/07/01/iraqjordanturkey-syrians-blocked-fleeing-war; Amnesty International, "Turkey: National Authorities and the International Community Must Act In Partnership to Meet the Needs of Syrian Refugees", Nisan 2013, www.amnesty.org/en/library/info/EUR44/009/2013/en

MÜLTECİ KAMPLARI

Türkiye tarafından kurulan mülteci kampları etkileyici. Araştırma ekibi tarafından ziyaret edilen -ilki Nizip ilçesinde kurulan bir çadırkent²⁰, ikincisi ise Öncüpınar²¹ sınır kapısının hemen yanında bulunan bir konteynerkent- iki mülteci kampı titizlikle planlanmış ve kampta sunulan insani yardım seviyesi dikkate değer.

Kamplar ilk ve ortaokul/lise, sağlık klinikleri, sosyal alanlar, süpermarketler, oyun alanları ve hatta çamaşırhaneleri içerecek şekilde inşa edilmiş ve kentleri andıracak şekilde dizayn edilmiş. Mültecilere buzdolapları ve ısıtıcılar verilmiş; sıcak su imkânı, hatta bazı yerlerde televizyon ve klimaya imkânına bile rastlanıyor. Kayıt olunduğu takdirde mültecilere, kalınan kampın şartlarına göre değişmekle birlikte, gıda ve temizlik maddesi satın alabilmeleri ve telefonlarına bakiye yüklemeleri için aylık kişi başı 80-100 TL arasında değişen miktarda nakit yüklü kartlar temin ediliyor. Mülteci kampları, katıyen ideal yaşam alanları olmasa da ekip tarafından ziyaret edilen kamplarda sağlanan yardım, nitelik ve nicelik açısından etkileyiciydi. Bu manada, Türkiye ve AFAD takdiri hak ediyor.

AFAD, ülkeye sığınan Suriyeliler'den birinci derecede sorumlu devlet kurumu. Polis ise mültecilerin kamplarda kayıt altına alınması ve kimlik kartı dağıtımıyla görevlendirilmiş. Kayıt sistemi henüz merkezleşmiş değil. Böylesi bir merkezî sistem eksikliği, bir mültecinin kamptan ayrılıp ayrılmadığı ya da başka bir kampa gidip gitmediğine yönelik takibi zorlaştırıyor. Yöneticiler kamp değiştiren bazı mültecileri, pratikte tespit edebildiklerini ifade ediyorlar. Bazı mültecilerin aynı anda birden fazla kampa kayıtlı olduğu ve AFAD, Türk Kızılayı ve Dünya Gıda Programı (WFP) tarafından sağlanan yardım hizmetlerinden de birden fazla kez yararlanabildiği dile getiriliyor. Bu anlamda kayıt işlemi hem yardımların yönetilebilmesi hem de mültecilerin korunabilmesi için önemli bir unsur.

AFAD'ın -belki de daha önce bir sivil savunma kurumu olmasından dolayı- kamp güvenliğine dair sorunlarla daha az ilgilendiği söylenebilir. Bundan dolayı kamp içi güvenlik, özel şirketler tarafından sağlanıyor. Mayıs 2013 tarihli USAK araştırması da kamp-

20 Nizip1 Çadırkenti

21 Öncüpınar Konteynerkenti

.....
"Sınırdaki kurulan bu kamplar, insanlığın onurunu kurtardı."

.....
İçişleri Bakanlığı Yetkilisi
.....

Fotoğraf 3. Nizip Çadırkenti'nin üstten görünümü (USAK, Ekim 2013)

larda kalan mültecilerin yüzde 62'sinin, özel şirketlerce sağlanan bu hizmetlerden çok memnun olduğunu gösteriyor.²²

Kamplar, dışarıdan gelen ziyaretçilere genellikle kapalı. BMMYK ve bazı STK'ların kamplara girmesine izin verilse de, bu kamplar diğer ülkelerdeki örneklerle kıyasla dışarıya daha kapalı bir nitelik arz ediyor. Örneğin, araştırma ekibi Gaziantep ve Kilis'teki kampları ziyaret için izin alabilmişken, ekibe Hatay'daki kampları ziyaret etme izni verilmedi. Kamp yöneticileri bu kısıtlamaları, "mültecileri dışarıdan gelecek provokasyonlardan koruma ve onurlarını muhafaza etme" gerekçesiyle açıklıyor.

Doğum kayıtları da kamplardaki endişe kaynaklarından bir diğeri. Örneğin, Öncüpnar Konteynerkenti'nde günlük doğum ortalaması 2,5. Mayıs 2011'den Ekim 2013'e kadarki 30 aylık süreçte, Türkiye'deki Suriyeli mülteci kamplarında 6.000'in üzerinde bebeğin dünyaya geldiği ifade ediliyor. Bu bebeklerin kaydı, AFAD tarafından yapılıyor. Ancak, bu bebekler "vatansız" durumdadır, çünkü genel olarak ebeveynler geçerli bir Suriye kimliğine sahip değiller. Savaşın son bulması ile beraber, AFAD'ın hâlihazırdaki bebek kayıt sisteminin Suriye'deki sisteme entegre edilmesi ihtiyacı doğacak. Her ne kadar doğum kontrol araçları mevcutsa da savaşta ölen çok sayıda Suriyelinin gölgesinde doğum kontrolü tartışmalı bir hâl alıyor. Araştırma ekibine kamp yetkilileri tarafından aktarılan husus, Suriyelilerin doğum kontrolünü "bekâlarına bir tehdit" olarak gördükleri yönünde.

²² Mehmet Güçer, Sema Karaca & Osman Bahadır Dinçer, *Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı: Suriyeli Mülteciler*, grafik 18, s.41

Fotoğraf 2. Elizabeth Ferris Suriyeli öğrencilerle sohbet ediyor, Öncüpınar Konteynerkenti (USAK, Ekim 2013)

Kamplarda her yaş grubu için mükemmel eğitim olanakları sağlandığı hâlde, tanınırlığı olan/resmî diploma meselesi hâlâ büyük bir problem ve bu konu, Türkiye'deki Suriyeli kanaat önderleri ve aileler için ciddi bir endişe kaynağı. Bu endişeler, ziyaretlerimiz esnasında Suriye Ulusal Koalisyonunun (SUK) eğitimden sorumlu temsilcileri ve Özgür Hâkimler Birliği üyeleri tarafından dile getirildi. Kamplarda ayrıca eğitim faaliyetleri kapsamında kadınlar için hazırlanmış mesleki eğitim olanakları ve atölyeler de mevcut. Ancak, bu atölyelerde yapılan ürünlerin daha etkin bir şekilde kullanılması için kamp dışındaki pazara açılması gerekiyor.

Kamplarla ilgili bir diğer konu başlığı ise kamp nüfusunun mezhepsel kompozisyonu. AFAD, mültecilere yönelik hizmetlerde etnik ya da mezhepsel hiçbir ayrım gözetilmediğini vurguluyor. Kamplar, dinî ve etnik kökenlerine bakılmaksızın Suriye'den gelen herkese açık. Aslında, kampların çoğunluğunu Sünni-Arap nüfus oluşturuyor; Hıristiyanlar, Türkmenler²³ ve diğer etnik/mezhepsel/dinî gruplar ise, olası gerilimleri önlemek için bazen ayrı kamplara yerleştirilebiliyor.

Kamplarda Yaşayan Mültecilere Dair Endişe ve Öneriler

Türkiye, kamplarda sağlanan yardımın kalitesi açısından her kesimin takdirini ve desteğini hak ediyor. Ancak karar alıcılara, kamp içindeki şartlara yönelik farkındalığı artırmak ve alternatif kaynakları harekete geçirmek amacıyla daha fazla uluslararası organizasyonun ve STK'nın kampları ziyaret etmesine izin vermelerini öneriyoruz.

²³ Türkmenler daha ziyade Malatya, Osmaniye, Yayladağı ve Islahiye'deki kamplarda yerleşik durumdadır

Benzer şekilde, AFAD'ın kamplarda yaşayan mültecilerin görüşlerini ve içinde buldukları şartları konu alan çalışmalar ve araştırmalar yaptığı anlaşılıyor ancak söz konusu çalışmaların kamuoyuna açılması daha faydalı olacaktır.

Bazı mülteci kamplarının sınır bölgelerine yakınlığı dikkate alındığında, yetkililerin, bu güvenli sivil konaklama merkezlerini Suriye'deki iç savaşın etkilerinden korumak adına, milis ve silah giriş-çıkışına kapamaya devam etmesi hayati önem arz ediyor.

3

KAMP DIŞINDAKİ MÜLTECİLER

Kamplarda yaşıyan Suriyeli mültecilerin hemen hemen hepsine iyi bir yardım akışı söz konusu, ancak kamp dışında yaşıyan mülteciler için -ki sayıları resmî tahminlere göre en az 400.000 (kamplarda kalan mülteci rakamının iki katı)- durum çok farklı.

Mazlum-Der'in İstanbul'da kamp dışında yaşıyan mülteciler üzerine hazırladığı rapor²⁴ dışında, şehir merkezlerinde yaşıyan mültecilerin hayat şartlarını inceleyen kapsamlı ve kamuoyuna açık pek fazla yayın bulunmuyor. Kamp dışındaki mülteciler genel olarak kiralık mekânları tercih ediyor; birikimleri her geçen gün erirken kira ödemeyi daha ne kadar sürdürebilecekleri ise hayli şüpheli. Bunun yanında, sınıra yakın bölgelerde artan kiralar ve yaşanan konut sıkıntısı da endişeye neden oluyor. Örneğin, savaş ve göçten önce Kilis'te ortalama 200-300 TL olan kira fiyatları, şimdilerde 700-1000 TL'ye kadar çıkmış durumda. Kiralardaki artış, şehrin fakir bölgelerinde kiraların 700-800 TL'den 1400-1500 TL'ye fırladığı İstanbul örneğinde görece daha belirgin.

Özellikle sınır bölgelerinde bulunan mültecilerin çoğu, Suriye'deki katliamdan kaçan akrabalarına cömertçe kucak açan ailelerin bağısladığı evlerde yaşama imkânı bulabiliyor. Ancak, alan araştırmamız boyunca akrabalarını desteklemek için borçlanan kimi Türk vatandaşlarının giderek artan finansal yüklerle karşı karşıya olduğuna dair hikâyeler de dinledik.

Mültecilerin bazıları ise ya parklarda ya da boş/metruk binalarda yaşamaya çalışıyor. Yaklaşan ağır kış şartları dikkate alındığında bu, sürdürülebilir bir durum değil. Ekibimize AFAD'ın, kamp dışında yaşıyan mülteciler üzerine yaptığı ve yakın zamanda kamuoyuyla paylaşılması beklenen bir araştırmadan bahsedildi. Her ne kadar Kimse Yok mu?, İHH, Deniz Feneri, Uluslararası Mavi Hilal ve Ortak Akıl Platformları gibi STK'lar kiralarını ödemelerine yardımcı olmak amacıyla mülteciler için kimi yardım programları geliştiriyor olsalar da, kamp dışında yaşıyan bu mülteciler devletten herhangi bir finansal yardım alamıyorlar.

Kent merkezinde yaşıyan mültecilerle ilgili ana problemlerden bir tanesi, pasaportu olmayan ve ülkeye gayriresmî yollardan giriş yapmış olanların devlet tarafından verilen

.....
"Devletimiz
eliyle, konaklama
merkezinde kalan
Suriyelilerle
Kilis'in içinde
kalan Suriyeliler
arasında bariz bir
yardım adaletsizliği
oluşturulmasının
Suriyelilerde
meydana getirdiği
sosyolojik
ve psikolojik
yıpranmayı Kilis
halkı göğüslemek
zorunda."

.....
Kilisli bir Kanaat Önderi
.....

²⁴ Halim Yılmaz, "Türkiye'de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği/Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler", *Mazlum-Der*, 12 Eylül 2013

bir kimlik kartına da sahip olmadıkları için AFAD hizmetlerinden faydalanamamaları. Türkiye, kamp-dışı mültecilerin kaydedilmesinin önemini farkında; bizler de ekip olarak Gaziantep'te kurulan Suriyeli Misafirler İl Koordinasyon Merkezi'ni ziyaret etme imkânı bulduk.²⁵ Şimdiye kadar bölgede üç ilde kayıt merkezi (Gaziantep, Kilis ve Osmaniye) kurulmuş ve bu merkezler yalnızca kendi sorumluluk alanlarındaki kamp-dışı mültecileri kayıt ediyor. Bu bölgelerin dışında kalan mültecilerin ise kayıt altına alınma ya da AFAD hizmetlerinden yararlanabilmek adına gerekli olan kimlik kartını edinme imkânları bulunmuyor. Ancak BMMYK tarafından, ekibimize, bu üç kayıt merkezinin sorumluluğu dışında kalan bölgelerde yaşayan mültecileri kayıt altına almayı -hiç şüphesiz- kolaylaştıracak 23 mobil kayıt birimi sağlanacağı bilgisi de verildi.

Fotoğraf 4. Kimse Yok mu? gönüllüleri Suriyeli mülteciler için kurulan aşevinde yemek dağıtırken (Elizabeth Ferris, Ekim 2013)

18 Ocak 2013 tarihinde kayıtlı olsun ya da olmasın, sınıra yakın 11 ildeki tüm Suriyelilerin²⁶, Türk vatandaşlarına uygulanan kriterler üzerinden sağlık hizmetlerinden yararlanabileceklerine dair bir genelge yayınlandı.²⁷ Ancak, sınır bölgesinde yapılan görüşmelerde, bu uygulamanın her ilde aynı şekilde yürümediğini öğrendik. Örneğin Hatay'da, kamp dışındaki kayıtsız mültecilerin büyük bir çoğunluğunun, bu hizmet-

²⁵ 25 Ocak 2013 tarihinde açıldı. Şu ana kadar (22 Ekim itibarıyla), yaklaşık 82.000 Suriyeli'nin Gaziantep Kayıt Ofisi tarafından kaydı yapıldı.

²⁶ Hatay, Osmaniye, Kilis, Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Adana, Mersin, Malatya, Batman

²⁷ AFAD Genelgesi, 2013/1 No. 374 Madde 2

lere erişmekte sorunlar yaşadığı da ekibin edindiği bilgiler arasında. Üçüncü basamak sağlık hizmetlerine erişim ise bilhassa sorunlu alanlardan. Acil yardım hizmeti herkes için mevcutken, Suriyeli mültecilere takip ve kontrol amaçlı üçüncü basamak hizmetler sağlanamıyor. Bazı STK'lar kamp dışındaki kayıtsız mültecilere sağlık hizmeti sağlamaya çalışsa da ihtiyaçların tamamına cevap verilebildiğini söylemek zor. Sınır bölgelerindeki sağlık hizmetlerine erişimi düzenleyen 18 Ocak genelgesinin ardından AFAD, genelgenin kapsamını 81 ile genişletti.²⁸ Ancak, özellikle şeker ve kanser hastaları gibi kronik rahatsızlıkları olanların sağlık hizmetlerine erişimi hakkında olumsuz haberler gelmeye devam ediyor. Zira bazı şehir hastaneleri bu son genelgeyi tanımayı reddederek sağlık masraflarının karşılanması adına ücret talep edebiliyor. Ekibimizin şahit olduğu bir diğer sıkıntı ise bölgede çalışan sağlık personeline dair. Sınır bölgelerinde görev yapan sağlık personelinin kapasite üstü çalıştığı ve bitkin düştüklerini bildiriliyor. Bu ise, sağlık personelinin sınır bölgelerine tayin istemesini engelleyen bir etken olarak bölgedeki kalfiye sağlık ekibi ihtiyacıyla ilgili endişelere sebebiyet veriyor.

Eğitim ise özellikle kamp-dışı mülteciler için aşılması zor bir sıkıntı kalemi. Şehirlerde ikamet eden mültecilerin yalnızca yüzde 10'u eğitimlerini sürdürme şansına sahip. Öte yandan, Türk okullarına erişim sadece pasaport, polis kaydı veya ikamet izni olanlarla sınırlı. Bununla birlikte, eğitim dilinin Türkçe olması da çoğu öğrenci için müfredat takibini zorlaştırıyor. Suriyeli öğretmenlerin çalıştığı ve Suriye müfredatı ile Arapça eğitim veren Suriye okulları ise yeni yeni ortaya çıkıyor. Türkiye çapında bu türden 55 okul var; ancak bu rakam okul çağındaki tüm öğrencilerin eğitim ihtiyacını karşılayacak seviyede değil. Ayrıca okulların kalitelerine dair eleştiriler de mevcut. Söz konusu okullardan –kamplarda yer alan okullar da dâhil- mezun olan öğrencilere, geçerliliği -Türk yetkililer tarafından da- tanınmayan diplomalar veriliyor. Bu da onların üniversite şansını azaltıyor. Ancak, Türk hükümeti yaptığı birtakım düzenlemelerle Türkiye'de mülteci olarak bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türk üniversitelerinde özel öğrenci olarak ders almasını mümkün hâle getirdi ve bu yönde çalışmalar devam ediyor.²⁹

Suriyeli mültecilerin eğitim olanaklarına erişimi ise daha büyük sorunlara işaret ediyor. Bilindiği gibi, Suriyeliler ülkeye giriş yapmaya başladığında, mülteciler -ve de Türk hükümeti- bunun geçici bir durum olacağını düşünüyordu. Bundan dolayı, mültecilerin büyük çoğunluğu Türkçe öğrenmeye ilgi duymadı. Ancak, şimdi manzara değişti; Suriyeliler arasında (yetişkinler de dâhil olmak üzere) Türkçe öğrenme talebi artmış durumda. Birtakım STK'lar da Türkçe kursları açmaya başlamış; hatta bu, kamp dışındaki mültecilerin günlük hayatta karşılaştıkları güçlüklerin azaltılabilmesi için AFAD tarafından da teşvik ediliyor. Bu ise eğitim meselesi ve Suriyeli mülteciler sorununun uzun soluklu nihai çözümü arasındaki bağlantıyı ortaya çıkartıyor. Zira Türk okullarına kayıt ve Türkçe öğrenmek, mültecilerin ülkeye entegrasyonunu daha kolay hâle getirecektir, fakat bu durum, aynı zamanda Suriyelilerin ülkelerine geri dönüş meselesini de karışık hâle getirebilir.

28 AFAD Genelgesi, 2013/8 No. 12816

29 "Suriyeli Mültecilere üniversite yolu", *NTVMSNBC*, 22 Eylül, 2012, <http://www.ntvmsnbc.com/id/25384153/>; Suriyeli Mülteciye sınırsız üniversite", *CNN Türk*, Eylül 2012, <http://www.cnntrk.com/2012/guncel/09/22/suriyeli.multeciye.sinavsiz.universite/677698.0/index.html>; Sinan Bilgili, "YÖK'ten Mısırlı ve Suriyelilere Müjde", *Hürriyet*, 4 Ekim 2013, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/24852320.asp> Bkz: YÖK Genel Kurulunun 29 Ağustos 2012 tarihli kararı

Türk hükümeti şimdiye dek kamp dışındaki mülteciler sorununu zamana yayan aşamalı bir yaklaşımla ele aldı ki bu, aynı zamanda kamp-dışı mültecilere giden yardımın neden bu kadar yetersiz miktarda ve süreksiz (*ad hoc*) olduğunu da açıklıyor. Bu durum net bir hükümet politikasının olmamasının yanısıra, kamp-dışı mültecilere yardım eden yerel ve uluslararası STK'lar arasındaki zayıf koordinasyondan da kaynaklanıyor. Aynı zamanda kayıt dışı mültecilerle ilgili faaliyet ve yardım programlarına ket vuran diğer bir etken de uluslararası STK'ların Türkiye'den onay alarak çalışma konusunda karşılaştığı yasal zorluklar.

Kamp Dışındaki Mültecilere Dair Endişe ve Öneriler

Türkiye'nin Suriyeli mültecilere sağlık ve eğitim hizmeti sağlama çabaları destek ve övgüyü hak ediyor. Ancak, mevcut tabloya bakılırsa tüm Suriyeli mültecilere sağlık hizmetini mümkün kılan ulusal genelge ile bu genelgenin sahada uygulanışı arasında bir boşluk söz konusu.

AFAD, kamplardaki mültecilerin durumunda olduğu gibi, kamp dışında yaşayan mülteciler hakkında da araştırmalar yaptı. Bu araştırmaların sonuçları kamuoyu ile paylaşılmalı.

Hükümetin tüm mültecilerin kayıt altına alınmasının önemine dair farkındalığını takdir etmekle birlikte, mevcut uygulamaların sistematize edilmesi ve genişletilmesi gerektiğini de söylemeliyiz.

Mültecilere yönelik kalıcı çözümler üretmede eğitim önemli bir rol oynadığı için, karar alıcıların kamp içinde ve Türkiye'deki Suriyeli okullarında eğitim alan çocuk mültecilerin diploma geçerliliği meselesine eğilmesi gerekiyor.

Türkiye özellikle mülteci kampı dışında yaşayan ve acil yardıma muhtaç mültecilere verilen desteği genişletmek için Türkiye'de çalışmak isteyen uluslararası STK'lara uygulanan kayıt sınırlamalarını hafifletmeli. Aynı zamanda hükümet, yerel ve uluslararası STK'lar arasındaki işbirliğini destekleyecek yollara başvurmalı.

4

ÜLKESİNDE YERİNDEN EDİLMİŞ KİMSELER VE SINIR ÖTESİ YARDIM FAALİYETLERİ

Türkiye'deki mülteciler, daha geniş bir coğrafyayı etkileyen "yerinden edilme krizi"nin sadece bir parçası.

Lübnan, Ürdün ve Irak (aynı zamanda Mısır) gibi komşu ülkelerdeki iki milyonu aşkın Suriyeli mültecinin yanı sıra Suriye içerisinde yerlerinden edilmiş en az 6,5 milyon kişi var.³⁰ IDP'ler hakkında mülteciler kadar bilgi sahibi olmak şöyle dursun, sayılarına yönelik tahminler dahi net değil. Raporlar ise güvenlik ve destek arayan insanların birden fazla kez yer değiştirdiklerini, yani Suriye'de ülke içinde yerinden edilmenin yaygın ve mükerrer olduğunu gösteriyor.³¹

Yukarıda bahsedildiği üzere, Suriye'nin kuzeyindeki -Türkiye'ye yakın olan alanlarda- yerinden edilme oldukça yaygın ve bu kimseler rejim, Özgür Suriye Ordusu (ÖSO), *Partiya Yekitiya Demokrat* (PYD) ve el-Kaide bağlantılı grupları içeren silahlı unsurlar arasındaki mücadeleye sahne olan bir bölgede yaşıyorlar. Öncüpınar Konteynerkenti'nin tam karşısında, sınırın Suriye tarafında eldeki kısıtlı imkânlarla idare edilen Bab es-Selame IDP kampında hâlihazırda 15.000 civarında Suriyeli bulunuyor. Yetkililer IDP'lerin kendi istekleriyle Suriye tarafında kaldıklarını söylese de, diğer görüşmelerin hemen hepsinde bu insanların Türkiye'ye girmek istedikleri, ancak sınırı geçmeye çalıştıklarında gerekli dokümanları olmadıkları gerekçesiyle geri çevrildikleri ifade ediliyor.

Peki, sınırda yer alan IDP kampları, burada yaşayan Suriyeliler için güvenli mi? Eki-bin edildiği bilgilere göre, Esed rejimi Bab es-Selame kampını bombalamaya cesaret edemez, çünkü uçaklar bu alana yaklaştığında Türk savaş jetleri de -angajman kuralları gereği- anında havalanacaktır. Aslında, ne zaman Suriye sınırında bir Suriye helikopteri ya da hava aracı görüle ve bu araç Türkiye sınırına yaklaşırsa Türk savaş uçakları da harekete geçtiğinden, sınırda *de facto* bir "tampon bölge" oluştuğu söylenebilir. Ayrıca Suriye uçakları sınır boyundaki bu geçici kamplara saldırmak isteseler Türk hava sahasına girmek durumunda kalacaklardır. Ekim ayının başlarında Türkiye tarafından düşürülen Suriye helikopterin ardından Suriye savaş uçakları sözü geçen alanın dışına çıkmak

30 Lyse Doucet, "UN aid chief says 40% of Syrians in need of assistance," *BBC News*, 4 Kasım 2013, www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-24813902; SNAP, "Regional Analysis Syria" 30 Ekim 2013, Kısım.1 s. 8, http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/part_1_syria_0.pdf

31 BM Genel Kurulu, *Protection of and assistance to internally displaced persons: situation of internally displaced persons in the Syrian Arab Republic, Report of the Special Rapporteur on the human rights of internally displaced persons*, 15 Temmuz 2013, A/67/931, www.brookings.edu/-/media/Projects/idp/CB_GA_Report_Syria_July2013.pdf; Anne Barnard, "Hardships Mounting for Refugees Inside Syria," *The New York Times*, 24 Ekim 2013, www.nytimes.com/2013/10/25/world/middleeast/hardships-mounting-for-refugees-inside-syria.html?_r=0

durumunda kaldı.³² Öte yandan daha büyük bir güvenlik sorunu ise Bab es-Selame IDP kampını Liva el-Tevhid (Tevhid Tugayı) ile birlikte kontrol eden Kuzey Fırtınası Tugayı ile el-Kaide bağlantılı Irak ve Şam İslam Devleti milisleri arasında Halep'in Azez kasabası yakınlarında devam eden çatışmadan kaynaklanıyor. Dahası, organize silahlı gruplardan kaynaklanan tehditlere ek olarak, bu kamplardaki suç oranının arttığına ve sağlık, eğitim ve beslenme şartlarının oldukça kötü olduğuna dair raporlar mevcut. Bütün bunlar, Suriye'nin kuzeyindeki IDP'lerin güvenliği konusundaki endişeleri artırıyor.

Fotoğraf 5. Bab es-Selame IDP Kampı, Azez / Suriye (USAK, Şubat 2013)

Sınır ötesi yardım faaliyetleri yaygın olarak uygulanıyor ancak bu faaliyetlerinin IDP'lerin ihtiyaçlarını ne ölçüde giderdiği konusundaki bilgi çok kısıtlı. Türkiye şu anda 135.000 IDP'ye (bunların 100.000'i IDP kamplarında, 35.000'i ise Suriye'nin kuzeyindeki köylerde yaşıyorlar) yardım sağlıyor. Buralar muhalifler tarafından kontrol edilen alanlar olmasına rağmen, çatışmanın doğasına ve silahlı grupların yayılımına bağlı olarak cephe hattı ve bu hatları kontrol eden silahlı gruplar sürekli değişiyor.

Hükümetin "sınırın sıfır noktasından yardım dağıtımı", yukarıda açıklanan ticari alışverişe benzer şekilde işliyor.³³ AFAD, yardımlarını (bu zamana kadar yaklaşık 128 milyon dolar) Suriye içine Türk Kızılayı ve İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH) desteğiyle dağıtıyor. Bu yardım, önce tampon bölgelere getiriliyor, ardından da Suriyeli gruplar tarafından iç bölgelere ulaştırılıyor. İHH, bu yardımların sadece Suriye tarafındaki geçici IDP kamplarına değil, Suriye içerisindeki daha derin alanlara trans-

32 Saif Tawfiq, "Turkish warplanes shoot down Syrian helicopter," *Reuters*, 16 Eylül 2013, www.reuters.com/article/2013/09/16/us-syria-crisis-turkey-idUSBRE98F0K920130916

33 AFAD, "Afet Raporu Suriye: Suriye Sıfır Noktasında İnsani Yardım" www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?IcerikID=759&ID=16

ferinde de kritik rol oynuyor. Ek olarak, sayıları bilinmeyen aracısız (*bilateral donor*) bağışçılar, uluslararası sivil toplum kuruluşları, muhalif güçler ve diğer aktörler de sınır ötesi destek sağlıyorlar. Bütün bu gruplar Suriye'den yerel partnerlerle çalışıyor. Araştırma ekibi tarafından ısrarla sorulmasına rağmen IDP kamplarını kimin yönettiği ve hangi yerel grup ve partnerlerin (ÖSO veya Suriyeli STK'lar) ülkeye Türkiye'den gelen yardımları dağıtmak ve teslim etmekle görevli olduğu netlik kazanamadı. Hayret verici bir diğer durum ise ister Türk ya da Arap, isterse de uluslararası menşeli olsun, Suriye'de çalışan farklı organizasyonlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon eksikliği. Bu kuruluşların çoğu bağımsız çalışmak istiyor ve diğer organizasyonların ülke içerisindeki faaliyetlerinden habersiz görünüyor.

Örneğin, *Assistance Coordination Unit* (ACU) -İstanbul merkezli Suriye Ulusal Koalisyonu'nun insani yardım kolu- bu konuda tipik bir örnek. Muhaliflerin kontrol ettiği alanlarda yaşayan Suriyelilere yardım etmek isteyen uluslararası bağışçılarla yerel partnerler arasında köprü olmak için kurulan ACU, AFAD ve diğer STK'lar ile işbirliği içerisinde değil, ancak esas itibarıyla Suriyeli yerel konseyler üzerinden çalışıyor. Bu yerel konseyler kapasiteleri, oryantasyonları ve silahlı gruplarla ilişkileri bakımından büyük bir çeşitlilik arz ediyor (örneğin İdlip'te 300 kadar yerel konsey var). ACU üyeleri, Batılı bağışçı hükümetlerin güvenlik incelemesi sürecinden geçebilecek güvenilir yerel partner bulmakta zorlandıklarını saklamıyorlar. Temel ihtiyaçlardan oluşan insani yardımları dağıtmanın, silahlı kontrol noktalarının yaygınlaşması ve yüksek ulaşım maliyetlerinden dolayı gittikçe zorlaştığını söylemeye dahi lüzum yok. Dahası, aşırı derecede yardıma muhtaç olan Suriyelilere ulaşmayı zorlaştıran muhalif gruplar arasındaki bölünme daha şiddetli ve değişken olmaya başladı.

IDP'ler ve Sınır Ötesi Faaliyetlere Dair Endişe ve Öneriler

Suriyeli IDP'leri ve savaştan etkilenen diğer insanları desteklemek için yapılan sınır ötesi yardım faaliyetlerine şiddetle ihtiyaç var; bu çabalar genişletilmeli. Gerçek şu ki, bu tür faaliyetlerin çoğu tabiatı gereği yarı-gizlidir ve malları dağıtan Suriyeli partnerler hakkında net bir bilginin olmaması, insani yardım ve diğer yardım türlerinin birbirine karıştığı anlamına gelir. Bu açıdan tüm tarafları kapsayacak daha fazla şeffaflık ve koordinasyona acil ihtiyaç var.

BM Güvenlik Konseyinin tutumu dolayısıyla BM kuruluşlarının sınır ötesi operasyonlara katılımı imkânsız hale geldi. Diğer kurumlar operasyonel anlamda eşit derecede etkili olabilse de BM, yardım aktivitelerinin koordinasyonunda benzersiz bir rol oynayacaktır. Ekim 2013 tarihli Güvenlik Konseyi Başkanlık Açıklaması, BM'nin önemli bir sembolik adımıydı ancak bu açıklama elbette Güvenlik Konseyi kararının sahip olduğu güçten mahrum ve henüz somut sonuçlar üretmedi.³⁴

Uluslararası toplum özellikle ciddi derecede kötü durumda olan Suriyeli IDP'lerin; sayılarını, ihtiyaçlarını ve yerinden edilmenin boyutlarını, daha fazla değerlendirme yaparak ve sorumlu aktörler üzerinde IDP'lerin korunduğu ve onlara yardım edildiği konusunda emin olmak maksadıyla baskı uygulayarak tanınmalıdır.

³⁴ BM Güvenlik Konseyi Açıklaması, 2 Ekim 2013, S/PRST/2013/15, www.refworld.org/docid/524d32c04.html

Suriye içine ulaşmada karşılaşılan güçlükler ve yerinden edilmenin değişken doğası nedeniyle IDP'lerin sayısını tahmin etmenin komşu ülkelerde yaşayan mültecilere göre daha zor olduğu kesin, ancak yine de rakamın netleştirilmesine daha fazla ihtiyaç duyulduğu da bir gerçek. IDP'ler ile ilgili rakamları derlemekle görevli OCHA'nın³⁵ takip ettiği metodolojinin daha şeffaf olması yararlı olabilir. *Joint Rapid Assessment in Northern Syria (J-RANS)*³⁶ değerlendirmesi, *Syria Needs Analysis Project (SNAP)*³⁷ ve münferit STK'lar tarafından toplanan veriler ve değerlendirmeler insani durum hakkında çok yararlı bilgiler sağlasa da, gösterilen çabanın daha iyi bir koordinasyona tabi tutulmasına ve düzenli bir ortak derleme ile elde edilen verilerin incelenmesine ihtiyaç var.

Hükümet, "sıfır noktası yardım dağıtımı" politikasını başlatmak için sarf ettiği diplomatik çabadan dolayı takdir edilmeli; ancak bütün aktörleri sınır ötesi insani yardıma izin vermeye ve insani prensiplere saygılı olmaya çağırarak Güvenlik Konseyi Başkanlık Açıklaması'nın kapsamını genişletmek için de diplomatik çabalarını artırmalı. Eğer Güvenlik Konseyi Suriye'ye insani erişim için bir karar çıkaramazsa Türkiye, belki de Genel Kurulu harekete geçirmek için çalışmalı.

35 UN-OCHA: United Nations' Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi)

36 Suriye'nin Kuzeyi için Değerlendirme Ekibi (Assesment Working Group for Northern Syria) raporu için bkz. http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/130220_J-RANS_2013_Final_Report.pdf

37 Bkz. <http://www.acaps.org/en/pages/syria-snap-project>

5

ORTAYA ÇIKAN YENİ HUKUKİ ÇERÇEVE

Türkiye, Suriye’den gelenleri önceleri “misafir” olarak adlandırıyordu ancak gelenlerin sayısı her geçen gün artınca 2001 Avrupa Geçici Koruma Yönergesi’ne başvuruldu³⁸ ve Ekim 2011’den itibaren Suriyelilere geçici koruma statüsü verildi.

Ancak araştırma ekibi, sahada Türk yetkililer arasında Suriyelilerin adlandırılması noktasında, “mülteci,” “geçici koruma altındaki bireyler” ya da “misafir” şeklinde dikkate değer bir (kavramsal) karmaşa ve farklı uygulamalar olduğunu tespit etti. Ekip, aynı zamanda bu terimlerin hukuki anlamları ve devlete yüklediği sorumluluklara ilişkin bir kafa karışıklığı da gözlemledi. Örneğin “BM yasalarına göre [sic]³⁹ bu insanlar mülteci Değil, misafir!” diyen bir devlet görevlisiyle konuşuldu. Terminoloji konusundaki bu kafa karışıklığı, Suriyeli mültecilerin geri gönderilmemesi (*non-refoulement*) ilkesine zarar vermiyor ve korumanın kalitesini düşürmüyor olsa bile; bu durum, devlet aygıtı içindeki tutarlılığı sağlama bakımından iyiye işaret değil.

Statü konusundaki bu kafa karışıklığı, Türkiye’ye geçerli pasaportlarla giren Suriyeli mültecilere verilen oturma izninin genişletilmesiyle daha da karmaşık hâle geliyor. İznin kapsamının genişletilmesi sadece Türkiye’deki sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşımın yolunu açmakla kalmıyor, aynı zamanda -en azından teorik olarak- işgücü piyasasına erişimi de sağlıyor. Öte yandan bir pasaporta sahip olmayan ve kayıt altına alınmamış kamp-dışı mülteciler bu imkânlardan yararlanamıyor. Bu durum ise kaçınılmaz olarak bir grup mültecinin geniş haklardan yararlandığı, diğerlerinin yararlanamadığı çifte standartlı bir sistem ortaya çıkarıyor. Dahası, ellerinde pasaportları olan Suriyelilerin pasaport sürelerinin dolduğu ve tekrar yenilenemediği fark edildiğinde bu durum muhtemelen daha da karmaşık bir hâl alacak.

Ülkeye resmî sınır kapılarından giren Suriyeliler ve pasaportu olanlar oturma izni için başvurabiliyor ve sonrasında da çalışma izni elde edebiliyorlar (en azından teorik olarak). Pratikte ise bu, uzun ve külfetli bir iş ve alan çalışmamız esnasında Suriyeli mültecilerin çalışma izni alabildiğine dair herhangi bir örnek duruma rastlanmadı. Demek oluyor ki Suriyeliler, gayriresmî/kayıt dışı ekonomide iş bulduklarında suiistimal ve istismara karşı

38 L 212/12 Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001, *Official Journal of the European Communities*, http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/l33124_en.htm

39 sic: İfade kasten muhafaza edilmiştir.

.....
“BM yasalarına göre
[sic] bu insanlar
mülteci Değil,
misafir!”
Orta kademe
devlet görevlisi
.....

savunmasızlar. Çok azı ailelerinin geçimini sağlamak için yeterli para kazanabiliyor ve yine çok azı düzenli bir gelire sahip. Ekip, Suriyelileri inşaat projelerinde çalıştıran bir Türk işadamlarıyla konuştu, ancak bunlar sabit ve süreğen işler değil. Birikimleri giderek azaldığı gibi, kamp dışında yaşayan Suriyeli mülteciler düzenli devlet yardımı da alamıyor ve yasal olarak çalışmıyorlar. Bazı durumlarda Suriyeli çocuklar, kendilerine daha az ücret ödeneceği bilindiğinden daha kolay iş bulabiliyor.⁴⁰ Genel olarak ise Suriyeli mültecilerin ekonomik durumu kötüleşiyor. Aynı zamanda kayıt dışı olarak çalışmak zorunda kalan Suriyeli mülteciler, yerel halka verilen maaşların da düşmesine neden oluyor ve yerel çalışanlar arasında rahatsızlığı artırıyor. Bu, Kilis şehrindeki bir STK tarafından hazırlanan raporda özellikle altı çizilen önemli bir problem.⁴¹

Türkiye, bu kitlesel akının ortasında, Nisan 2013'te, ilan edildikten 1 yıl sonra aynı tarihte yürürlüğe girecek ilk kapsamlı göç yasasını çıkardı. Bu, büyük bir girişim ve BMMYK temsilcileri ve diğer uluslararası organizasyonlar Türkiye'nin eski uygulamalarına kıyasla yeni yasanın cömert koşullara sahip olduğunu vurguluyorlar. Yeni yasanın büyük bir mülteci krizinin ortasında kabul edildiği gerçeğinden hareketle, -özellikle birçok gelişmiş ülkenin mültecilerin ülkeye girişini engellemek için duvar ve çit gibi fiziksel bariyerleri de içeren etkili önlemler aldığı bir zamanda- bu yasanın büyük bir başarı olduğu söylenebilir.

Yeni yasa, kitlesel mülteci akınlarıyla karşılaştığında uygulanmak üzere "geçici koruma" statüsü hükmü içeriyor. Yine de hâlâ geliştirilmeye muhtaç ve uygulanabilmesi için Nisan 2014'e kadar beklemek gerekiyor. Yasa, aynı zamanda kitlesel mülteci akınları durumunda AFAD'ın da aralarında bulunduğu diğer devlet aygıtlarıyla koordineli olarak çalışacak ve yasanın etkili bir şekilde uygulanmasından sorumlu bir yapı olarak bir göç "kurumu" nun kurulmasını öngörüyor.

Hukuki Çerçeveye Dair Endişe ve Öneriler

Öncelikle, hükümet kabul ettiği yeni -ve ülkenin ilk- göç yasasından dolayı övgüyü hak ediyor ve yasayı pratiğe dönüştürecek politika ve önerileri kabul etme yolunda gibi görünüyor.

Öte yandan hükümet, pasaport süreleri dolduğunda oturma izinleri tehlikeye girecek olan Suriyeli mültecilerin güvenli bir şekilde Suriye'ye geri dönebilecekleri ya da başka güvenli bir çözüm bulabilecekleri ana kadar ülkede kalmalarına izin vermeyi düşünmeli. Dahası AB geçici koruma direktifinin belli özel şartlar altında kişilerin bireysel sığınma talep etmesine izin verdiği, "geçici koruma" tabirinin tanımlanacağı ikinci yasama hazırlığı sürecinde akılda tutulmalı.

40 "40 bin Suriyeli İşbaşı Yapıyor" *Sabah*, Şubat 21, 2013, www.sabah.com.tr/Ekonomi/2013/02/21/40-bin-suriyeli-isbasi-yapiyor

41 "Kilis'teki Suriye: Sorunların Tespiti ve Çözümlerine İlişkin Rapor", *Kilis Ortak Akıl Topluluğu*, Eylül 2013, s. 7

6

SURİYELİ MÜLTECİLERİN TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Krizin ilk yılında Suriyeli mültecilerin etkisi ağırlıklı olarak sınır bölgesinde yoğunlaştı⁴² ve burası hâlâ en fazla etkilenen alan olmaya devam ediyor.

Örneğin, krizden önce 80.000 nüfusa sahip olan Kilis kent merkezi, şu anda 60-80.000 mülteciye ev sahipliği yapıyor. Ancak mülteciler ülke içinde hareket ettikçe (sadece İstanbul'da 100.000 kişi olduğuna dair raporlar var)⁴³ bu durumun sadece yerel değil ulusal bir endişe konusu olduğuna dair farkındalık artıyor.

Ekonomik olarak hükümet, Suriyelileri desteklemek için (çoğunluğu mülteci fakat aynı zamanda Suriye'nin kuzeyindeki sıfır noktası dağıtım sisteminden yararlanan Suriyeliler) iki milyar dolar harcadığını belirtiyor. Bu rakam, bütün sağlık harcamaları ve belediyeler ve STK'lar tarafından yapılan harcamalar dâhil edilmediği için muhtemelen gerçekte olduğundan daha az bir tutarı yansıtıyor. Diğer taraftan, hükümetin kamplarda yaşayan 200.000 mülteciye yüksek standartlarda destek veriyor olması örnek bir tutum. Bu, Türkiye için bir gurur kaynağı olduğu gibi, dünyaya güçlü bir ulusal devlet tutumu göstermesi bakımından da örnek teşkil ediyor. Aşağıda ifade edildiği üzere, bu durum aynı zamanda yardımın sürdürülebilirliği hakkında soru işaretlerine neden oluyor ve yükün/külfetin daha fazla paylaşımını gerektiriyor.

Öte yandan, Suriyeli mültecilerin ekonomik etkileri sadece devlet harcamalarıyla sınırlı değil. Fiyatların, özellikle de kiralardan bilhassa sınır bölgelerinde çok yükseldiği belirtiliyor. Suriye'ye girmek için bekleyen Mardinli bir tır şoförünün ifade ettiği şekliyle "Bir kilogram domatesin fiyatı 1 TL'den 3 TL'ye çıktı." Bu, enflasyon oranının yüzde 10'un biraz altında olduğu bir ülkede yüzde 200'lük bir artış demek. Dahası, ulusal düzeyde 10,500 dolar seviyesinde seyreden kişi başı gelirin genellikle daha düşük olduğu güney sınır bölgesinde yaşayan yerel halk bakımından gündelik yaşam harcamalarında büyük bir artış anlamına geliyor.⁴⁴ Ekonomik kayıplara, sınır bölgeleri ile Suriye (aynı zamanda diğer Arap ülkeleri) arasında yapılan canlı ticaretin krizden olumsuz etkilenmesi de dâhil.⁴⁵

42 Mehmet Güçer, Sema Karaca and Osman Bahadır Dinçer, *Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı: Suriyeli Mülteciler*, s. 22

43 Halim Yılmaz, "Türkiye'de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği/Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler", *Mazlum-Der*, 12 Eylül 2013, s. 16

44 "Türkiye'nin en zengin ve fakir illeri" *Sabah*, 25 Aralık 2012, www.sabah.com.tr/fotohaber/ekonomi/turkiyenin-en-zengin-ve-en-fakir-illeri/45769

45 İdil Bilgic Alpaslan, "Suriye Krizi Türkiye Ekonomisini Nasıl Etkiler?" *TEPAV*, Ağustos, 2012, www.tepav.org.tr/tr/yayin/s/555

.....
"Kilis'te adı
konmamış soğuk
bir rüzgâr esiyor.
Hükümet gelecekte
gerçekleşmesi
muhtemel kötü
durumlara karşı
gerekli önlemleri
almalı."

STK Temsilcisi,
Kilis
.....

Ancak belirtmek gerekir ki sınır bölgelerine akan sermayeden kaynaklanan bir ekonomik fayda da söz konusu. Örneğin Gaziantep, Mersin ve Hatay gibi sınır şehirlerinde Suriyeliler 2013'ün ilk 7 ayında 122, İstanbul ve Bursa'da ise 106 şirket açtılar. Suriye'den Türkiye'ye giren toplam sermayenin 39 milyon TL civarında olduğu tahmin ediliyor.⁴⁶ Suriyeli akınından kaynaklanan bu ekonomik fayda, aynı zamanda -bölgedeki ticareti canlandıran- mal ve hizmetlere yönelik talep artışını da içeriyor.⁴⁷

Gaziantep, Kilis ve Hatay gezileri esnasında ekip üyelerinin mülteciler hakkındaki tüm sorularına yerel halkın içten bir empati ve misafirperverlikle karşılık verdiğini belirtmek gerek. Yerel halk, sınırın öte yakasında işlenen katliamların ve kıyımın farkında ve şiddetten kaçmak için Türkiye'ye gelmek zorunda kalan Suriyelilere cömertçe davranıyor. Bu bölgede aile ve etnik bağlar iletişimin önemli kaynakları. Örneğin Türkmen toplumu Türkiye ve Suriye kültürleri arasında bir köprü hizmeti görüyor. Hatay ve Urfa'da geniş bir Arap topluluğu, sınırın diğer bölümlerinde ise Kürt topluluklar bulunuyor.

Ancak her zaman olduğu gibi, kamp dışında yaşayan mültecilerin (ya da IDP'lerin) yerinden edilme süreci ne kadar uzun sürerse mülteciler ile yerel halk arasındaki tansiyonun yükselme ihtimali de o kadar artacaktır.

Ekip, aynı zamanda fakirlere yardım etmek için kurulan ancak şimdilerde kaynaklarını Suriyeli mültecilere adayan ulusal sosyal yardım organizasyonlarının fakir/yardıma muhtaç Türk vatandaşlarını "Peki biz ne olacağız?" sorusuyla baş başa bıraktığına da şahit oldu.

Her ne kadar hükümet ve yerel yönetimler bölgedeki mültecilerin ihtiyaçlarına cevap vermeye çabalıyorsa da gelecekte birtakım sosyal problemler çıkması riski mevcut. Öte yandan, birçoğu sınırlı imkânlarla sahip olan yerel halk, mültecileri hiçbir ücret talep etmeden evlerinde misafir ederek, hastanelerde onlara öncelik vererek ya da yardım toplamak ve dağıtmak için büyük bir yük üstlenerek ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyor. Ancak bu noktada akıllara "bu, ne ölçüde sürdürülebilir ve yönetilebilir?" sorusu düşüyor.

Araştırma ekibi, sahada, Suriyeli mültecilerin Türk toplumunun değerleri ve aile yapısı üzerindeki etkileri konusunda da birtakım endişeler bulunduğunu gözlemledi. Kilisli gönüllülerden müteşekkil yerel bir girişim olan *Ortak Akıl Platformu* tarafından hazırlanan rapor, Suriyeli mültecilerin Kilis sosyal yaşantısı üzerindeki etkileri hakkında zengin bir analiz sunuyor.⁴⁸ Örneğin, Türk Medeni Kanunu'na göre bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi ve erken yaşta evlilik yasak; ancak Suriye'de böyle bir kısıtlama olmadığı için Suriyeliler arasında bu durum oldukça yaygın. Şimdilerde bazı Türk erkekleri de Suriyeli genç kadınlarla evleniyor ve bazen onları resmî nikahlı eşlerinin yanına "ikinci eş" olarak alıyorlar. Kriz öncesinde de Türk-Suriyeli evlilikleri gerçekleşmesine rağmen, Suriyeli mültecilerin gelişinden bu yana binlerce ikinci eş uygulamasına şahit olunduğu

46 Fehim Genç, "Suriyeli İşi Ticarete Döktü", *Milliyet*, 17 Ağustos 2013, <http://ekonomi.milliyet.com.tr/suriyeli-isi-ticarete-doktu/ekonomi/detay/1750920/default.htm>

47 Didem Collinsworth, "Hatay: The Syrian Crisis and a Case of Turkish Economic Resilience," *Turkish Policy Quarterly*, Bahar 2013, Cilt. 12, No. 1, s. 119-124

48 "Kilis'teki Suriye: Sorunların Tespiti ve Çözümlerine İlişkin Rapor", *Kilis Ortak Akıl Topluluğu*, Eylül 2013

ifade ediliyor. Ancak Suriyeli kadınların genellikle pasaportu olmadığından, evlilik için gerekli evraklar tamamlanamıyor ve bu evlilikler Türkiye’de resmî nikâh kaydına geçmiyor. Üstelik bu evlilikler sonucu doğan çocukların milliyeti hakkında da sorunlar ortaya çıkıyor; yani bu çocuklar soy bağı kurulmasını sağlayan usûl ve esaslar yerine getirilmediği sürece Türk vatandaşı olamıyor. Mültecilerin kaynak sıkıntısı çektiği de göz önüne alındığında, bu evliliklerin -en azından bazı Suriyeli aileler için- hayatta kalma stratejisi olarak görüldüğü söylenebilir.

Dilencilik ve adi suçlarda görülen artış, bölgede öne çıkan diğer sosyal sorunlar. Öte yandan Suriye plakalı sigortasız araçların sebep olduğu trafik kazaları nedeniyle oluşan hasarları Türk sürücülerin karşılamak zorunda kaldığına dair şikâyetler de var. Polisler ise Suriyeli sürücülere yaptırım uygulayamamaktan, Arapça yazılı plakaları okuyamamaktan ve Suriye plakalı araçları izleyememekten şikâyetçi. *Ortak Akıl* raporu Kilis’teki günlük hayatı olumsuz etkileyen Suriyeli mülteciler hakkında kapsamlı bilgiler içeriyor ve yetkililere şehirdeki durum daha da kötüye gitmeden önce harekete geçme çağrısında bulunuyor.

Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Etkisine Dair Endişe ve Öneriler

Mültecilerin ekonomi üzerine etkilerini maliyet-kazanç perspektifinden inceleyen bir çalışma başlatılmalı. Suriyeli mültecilerin Lübnan halkı üzerindeki etkilerini inceleyen Eylül 2013 tarihli Dünya Bankası değerlendirmesi bu noktada iyi bir model olabilir.⁴⁹ Ayrıca yetkililer, Türkiye’de bulunan Suriye plakalı araçlara bir tür geçici plaka verilmesi seçeneğini araştırmalı.

⁴⁹ Dünya Bankası, *Economic and social impact assessment of the Syrian conflict*, Eylül 2013, www.worldbank.org/en/news/feature/2013/09/24/lebanon-bears-the-brunt-of-the-economic-and-social-spillovers-of-the-syrian-conflict

PEKİ YA ULUSLARARASI DAYANIŞMA?

Her ne kadar uluslararası toplum, Türkiye'nin muazzam katkılarının farkında olsa da bu farkındalık, beraberinde yeterli ve somut bir mali yardım getirmedi.

Örneğin Türkiye, 372 milyon dolar yardım talebiyle BM'nin Bölgesel Müdahale Planı'na dâhil olmasına rağmen, bunun sadece yüzde 32'lik bir kısmı finanse edilebildi.⁵⁰ (Karşılaştırma yapılacak olursa, toplam başvurular da sadece yüzde 53 oranında finanse edilebildi). Türkiye, kapasitesini doldurduğunu düşünüyor; uluslararası toplumdaki yük/külfet paylaşımı ve dayanışma arzusunun bir ifadesi olarak ek fon bekliyor.⁵¹

25 Ekim USAK&Brookings Çalıştay'ında gerçekleşen tartışmalarda, hükümetin destek ihtiyacı tasdik edilirken, destek arayışında kullandığı "söylem" in değişmesi gerektiği önerisi de yapıldı. Ayrıca mültecilere hizmet sunan programlara mali desteği artırmada, devletin daha şeffaf, sivil toplumun ise daha katılımcı olması gerektiği üzerinde duruldu. Çalıştay'daki bir katılımcının da belirttiği gibi, "Türkiye, kendisine yardım etmeleri için uluslararası topluma yardımcı olmak zorunda." Yine de Çalıştay'a katılanlar Batılı insani yardımın mevcut dayatmacı kültürüne eleştirel yaklaştılar ve bu sistemin ev sahibi ülkedeki hükümetin ve STK'ların merkezi konumu dikkate alınarak değişmesi gerektiğini not ettiler. Hem seminere katılan hem de sahada görüşülen STK temsilcileri, Türk ve Suriyeli STK'ların sistematik olarak uluslararası koordinasyon toplantılarının dışında bırakıldığını, ancak AB'nin, insani yardımlarını uluslararası STK'lar ve hükümetler arası kuruluşlara kanalize etmekte ısrar ettiğini belirttiler.

Öte yandan, uluslararası yardımların yetersizliğinden sürekli şikâyet edilirken sadece 10-12 uluslararası STK'nın ülkede faaliyet göstermesine izin verildiği, bazılarının ise reddildiği belirtilmeli. Dışişleri Bakanlığı, kayıt-onay sürecinin dosya tamamlandıktan sonra dört-altı hafta sürdüğünü belirtirken, STK'lar, sürecin ciddi ölçüde hantal ve söylenenden çok daha uzun olduğuna dikkat çekiyor. Uluslararası STK'lara açık kapı yaklaşımı sadece daha fazla fon akışına imkân tanıyarak külfet paylaşımı ile ilgili şikâyetleri azaltmayacak, aynı zamanda mültecilere -özellikle de kampların dışında yaşayanlara- doğrudan yarar sağlayacaktır. Bu arada AFAD'ın "Elektronik Yardım Dağıtım Siste-

.....
"Türkiye, kendisine yardım etmeleri için uluslararası topluma yardımcı olmak zorunda."
.....

Katılımcı,
Brookings&USAK Çalıştay
.....

50 BMMYK, "Syria Regional Refugee Response," Inter-agency Information Sharing Portal, Haziran 2013, http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Inter-Agency%20Regional%20Response%20for%20Syrian%20refugees_1.pdf

51 TC Dışişleri Bakanlığı, "Foreign Minister Davutoğlu participates in the "Ministerial Meeting of Syria Bordering Countries", 4 Eylül 2013, www.mfa.gov.tr/foreign-minister-davutoglu-participates-in-the-_ministerial-meeting-of-syria-bordering-countries.en.mfa

.....
"Uluslararası toplum,
sorunu politikadan
ayrıştırmak ve okula
gitme imkânı bile
bulamayan Suriyeli
çocukları görmek
zorunda."

Bir BMMYK yetkilisi
.....

Fotoğraf 6. Bab es Selame IDP kampında bir çadırın önü, Azez/Suriye (USAK, Şubat 2013)

mi" (EYDAS)⁵² adında ihtiyaçlar ile bağışları eşleştiren borsa benzeri bir çeşit bilgisayar programı geliştirdiğini de not etmek gerekiyor. Sistem, uluslararası toplum tarafından kabul edilir ve iyi uygulanırsa yardımları değerlendirmede ve dağıtmada yaşanan sıkıntıları aşmak için etkin ve verimli bir mekanizma olarak hizmet verebilir.

Yerel yönetimler, mülteci temsilcileri, Türk STK'ları ve SUK temsilcileri ile görüşmek için bölgeyi ziyaret eden çok sayıda Batılı'nın -çok azı somut yardımla sonuçlanan- ziyaretleri hakkında şikâyetler almak, ekibi şaşkırtan noktalardandı. Sorunu en iyi anlatan ifade, SUK Eğitim Kurulu yetkilisinin ekibi yolcu ederken söylediği " konuş, konuş, konuş; sonra da Allaha ısmarladık!" sözü idi. Bu "konuşup da hiçbir şey yapmama" açmazı, uluslararası toplum tarafından etkin bir şekilde ele alınmalı.

Uluslararası toplum Suriye krizinin daha çok askerî ve siyasi boyutuna odaklanıyor, ancak yeterli ilgi görmeyen insani ihtiyaçların aciliyeti ve ihtiyaçlar artarken uluslararası dayanışmanın mevcut seviyeyi bile muhafaza edemeyecek durumda olması ciddi bir risk. Bir BMMYK temsilcisinin de dediği gibi, "uluslararası toplum, sorunu politikadan ayrıştırmak ve okula gitme imkânı bile bulamayan Suriyeli çocukları görmek zorunda". Uluslararası toplum, Suriye krizine siyasi bir çözüm bulmaya yönelik çabasını iki katına çıkarmalı. Giderek büyüyen insani felaketi hafifletmek için kaynakları –ve bu konudaki iradeyi- harekete geçirmeye odaklanmak da aynı derecede aciliyet arz ediyor.

Uluslararası Dayanışmaya Dair Endişe ve Öneriler

Türkiye, hazırladığı yardım programlarını kaynak ve uzmanlıkları sayesinde tamamlayabilecek uluslararası STK'ların kayıt işlemini hızlandırmaya zorlanmalı. Öte yandan STK'lar da, devletin, sivil toplum faaliyetlerini izleme yükümlülüğü de dâhil olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti yasalarına ve devletin güvenlik kaynaklı endişelerine saygı duymak zorunda.

52 AFAD, "AFAD'ın Proje ve Faaliyetleri USAK Çalıştayında Konuşuldu, 25 Ekim 2013, www.afad.gov.tr/TR/HaberDetay.aspx?ID=5&IcerikID=1575 ve "AFADKart", *Hürriyet*, 11 Ekim 2013, www.hurriyet.com.tr/gundem/24900964.asp

Hükümet, uluslararası finansal destek taleplerini sadece mevcut hükümet programlarına destek şekliyle değil, ortaklık, işbirliği ve ortak girişimler şeklinde sunmayı da düşünmeli. Bu söylem, aynı zamanda çatışma sonrası geçiş süreci için hazırlanmaya, Suriye'nin geleceğinin inşasına ve Suriye kültürünün devamlılığını garanti altına almaya olan etkisi bağlamında da formüle edilirse yarar sağlayabilir.

Uluslararası bağışçılar, finansal vaatlerini yerine getirmeye ve krizin uzun vadeli yapısı dolayısıyla giderek artan külfetle başa çıkması için Türkiye'ye ihtiyaç duyduğu finansal desteği vermeye zorlanmalı.

8

SONUÇ YERİNE

Türkiye'nin ve uluslararası toplumun beklediğinden oldukça farklı bir gelişim gösteren Suriye insani krizi ve mülteci akını, Türkiye'yi derinden etkilemeye devam ediyor.

Türkiye, Nisan 2011'de Suriyeli mültecilere sınırlarını açtığında ve aynı yılın Ekim ayında cömert yardımını ve geçici korumayı genişlettiğinde beklenti, krizin oldukça hızlı bir şekilde çözüleceği ve mültecilerin evlerine döneceği yönündeydi. Ancak kısa sürmesi beklenen kriz, beraberinde giderek büyüyen bir yıkım ve yerinden edilme gerçeğini getirerek kalıcı hâle geldi. Suriyeli eski bir hâkimin deyişiyle Suriye halkı üzerine bir “felaket çöktü”. Sonuç olarak Türkiye'deki mültecilerin sayısının yıl sonuna kadar bir milyona ulaşması bekleniyor. Mevcut bütün bulgular insani krizin devam edeceğine işaret ediyor. Bu açıdan Türkiye, hem uluslararası toplumla giderek daha fazla külfet paylaşımına ihtiyaç duyuyor hem de bunun için aktif bir araya giriyor.

Şu anda Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı en az beş temel meydan okuma bulunuyor. Bunların her birini çözmeye çalışmak, bugüne kadar sağlanandan daha geniş bir fon ve daha yakın uluslararası işbirliği gerektirecek.

İlk meydan okuma, sayıları giderek artan mülteciler için sağlanan yardım ve korumanın nasıl devam ettirilebileceğine ilişkin. Açıkçası Türkiye “beş yıldızlı” hizmet sunan kamplar kurmaya devam edemez; bunun için, ekstradan 40-50 kamp daha kurması ve zaten 2 milyar dolardan hayli fazla harcama yapmış olan hükümetin daha büyük kaynaklar bulması gerekir. Ayrıca Suriyeli mültecilerin bu kamplara gitmek istediklerinden de emin değiliz. Kısacası, bu yaklaşım sürdürülebilir görünmüyor. Dolayısıyla mültecilerin çoğunun kampların dışında yaşamlarını sürdürmeye devam etmek durumunda kalacağı ve bu nedenle Türkiye'nin “geçici koruma” politikasını kampların dışında yaşayan yüzbinlerce Suriyeli'nin ihtiyaçlarını ve güvenliğini sağlayacak şekilde sürdürmesinin zorlaşacağı ortada. Önümüzdeki yılın başlarında yürürlüğe girecek olan yeni kanun (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu), bu zorlukların aşılmasına yönelik bir hukuki çerçeve sunsa da kitlesel mülteci akınlarına cevap vermek üzere tasarlanmadı ve mültecilerin ev sahibi topluma entegre olmasıyla ilgili kalıcı çözüm öneren bir hüküm de içermiyor.

Olası bir kalıcı çözüm olarak “entegrasyon” fikri, Türkiye'de son derece tartışmalı ve siyasi anlamda hassas bir konu olacak. Suriye'nin şimdiki durumu göz önüne alındığında da yakın gelecekte büyük çaplı gönüllü geri dönüşler olmayacağı öngörülebilir. Yerleştirme (*resettlement*) ya da bu maksatla yapılacak geniş kapsamlı geçici tahliye bile

.....
*Beklenen kriz,
beraberinde giderek
büyüyen bir yıkım
ve yerinden edilme
gerçeğini getirerek
kalıcı hâle geldi.
Suriyeli eski bir
hâkimin deyişiyle
Suriye halkı üzerine
bir “felaket çöktü”.*
.....

gerçekçi ihtimaller değil. Eğer Suriye'ye geri dönüş veya üçüncü ülkelere yerleştirme geniş kapsamlı bir şekilde gerçekleşmezse, o zaman Türkiye'nin önünde iki seçenek olacak. Böylesi bir durumda Türkiye'nin uzun vadeli mülteci krizine sunacağı ilk ve en olası uzun vadeli tepki ya bu krizin getireceği tüm riskleri idare etmeye devam etmek ya da entegrasyon ihtimalini ciddi anlamda düşünmek olacak. Her iki seçenekte de artan bir uluslararası koordinasyon ve işbirliğine ihtiyaç olacak.

Tam da bu yüzden, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu ikinci meydan okuma, uluslararası dayanışmayı harekete geçirme meselesi. Mülteciler ve beraberindeki insani kriz, sadece Türkiye'nin sorumluluğunda değil. Bu, tartışmasız, uluslararası bir sorun. Ancak Türkiye'ye göre, bu dayanışma düzeyi, arzulanan seviyenin çok gerisinde. Buna paralel olarak hükümetin kullandığı dil ve argümanlar ise daha fazla yük paylaşımını ve dayanışmayı mobilize etmeye yardımcı olacak gibi görünmüyor. Bu açıdan hükümetin suçlayıcı-kınayıcı dilden çok daha yapıcı ve aynı zamanda daha gerçekçi bir argümana geçmesi, daha kritik bir hâle gelecek. Ayrıca hükümet hem diğer bölgesel yönetimlerle hem de BM'den BMMYK, UNICEF ve WFP gibi uzmanlaşmış kurumlara kadar geniş yelpazede yer alan hükümetler arası kuruluşlarla koalisyonlar kurmaya ihtiyaç duyacak. Türkiye krizden doğrudan etkilenen ve benzer düşüncedeki devletlerle birlikte çalışarak BM Güvenlik Konseyinde -değilse de- Genel Kurul'da insani krize daha etkili eğilmesi için uluslararası toplumun sağlayabileceği çözüm senaryolarını hayata geçirmek için daha fazla çaba sarf etmek zorunda olacak. Türkiye açısından, külfet paylaşımı konusunu Türkiye-AB ilişkilerinde daha kötü bir başka sorun hâline getirmemek önemli olacak. Bunun yerine Türkiye ve AB, bu ilişkide çok ihtiyaç duyulan yapıcı bir iklim geliştirmek için Suriye mülteci ve insani krizini bir fırsat olarak kullanmalı. Bu, yalnız Türkiye ve AB'ye fayda sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda Suriye krizinin mağdurları için de önemli olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Konuyla ilgili üçüncü meydan okuma ise Türkiye'nin sıfır noktası yardım dağıtımını politikasının uygulanmasıyla ilgili. Türk yetkililer mahirane bir şekilde, Suriye'nin ulusal egemenliğini ihlal etmeden sınır ötesi yardım imkânı sağlayan bir politika ortaya koydu. AFAD, Türk Kızılayı ve İHH bu yardımın idaresinde kritik rol oynuyor. Yine de, bu politikanın hem yasal hem de pratik temelleri risk içermeye devam ediyor. Sıfır noktasından daha öteye gönderilen yardımların en fazla ihtiyaç duyan Suriyelilerin eline ulaştırılması hususunda tek sorumluluk İHH'nin. Suriye'nin bu bölgesinde kanunsuzluk ve kaosu hüküm sürdüğü göz önüne alınırsa böylesi bir sorumluluk tek bir STK'nın omuzlarına bırakılmamalı. Türkiye, sınır ötesi yardım politikasını uluslararası sorumluluk hâline getirecek bir yol bulmak ve bu politikanın etkinliğini, şeffaflığını ve güvenliğini teminat altına almak için bölge ülkeleri ve uluslararası toplumla -özellikle de insani yardım dağıtımını konusunda engin deneyim sahibi BM kuruluşlarıyla- birlikte çalışmalı. Bu, geçenlerde *Washington Post*'ta çıkan yazılarında kimyasal silahların imhasını olumlu bir adım olarak görseler de "evlerinden edilen milyonlarca Suriyeli için yiyecek, su, barınak ve ilaç gibi temel ihtiyaç kaynaklı ölüm-kalım meselelerinin çok daha acil olduğunu ve kış yaklaştıkça hayatta kalma mücadelesinin daha da ürkütücü boyutlara ulaşacağını dile getiren António Guterres ve David Miliband tarafından altı çizilen acil bir gündem.⁵³

53 Antonio Guterres ve David Miliband, "Need for Syrian aid grows more urgent as winter approaches", *The Washington Post*, 1 Kasım 2013. www.washingtonpost.com/opinions/need-for-syrian-aid-grows-more-urgent-as-winter-approaches/2013/10/31/babc4dd0-3c08-11e3-b7ba-503fb5822c3e_story.html

Fotoğraf 7. Okul çıkışı Suriyeli öğrenciler, Öncüpınar Konteyner Kenti, Kilis (USAK, Ekim 2013)

Türkiye'nin karşılaştığı dördüncü meydan okuma, ülke içinde Suriyeli mültecilerin giderek artan varlığından ve Suriye'deki şiddetten kaynaklanan güvenlik meseleleri olacak. Burada "güvenlik" ifadesi, kelimenin en geniş anlamıyla, hem ulusal güvenlik anlamındaki geleneksel anlayışı, hem de mültecilerin güvenliği gibi toplumsal güvenliği de kapsayan geniş bir yelpazede ele alınmalı. Türkiye'nin Suriye rejiminden ve muhalefet içindeki gruplardan gelecek askerî saldırılardan hem Türk vatandaşlarını ve altyapısını hem de mültecileri korumaya ve güvence altına almaya devam etmesi gerekecek. Hâlihazırda sınıra yakın bölgelerde yaşanan saldırılarda birçok Türk vatandaşı bomba yüklü araçlar, roket saldırıları ve serseri kurşunlar yüzünden hayatını kaybetti. Bazı mülteci kampları ya tam sınırda, ya da sivilleri bölgenin kontrolü için sürekli rekabet eden gruplar arasındaki çatışmalara maruz bırakacak kadar sınıra yakın. Dahası, Türkiye sınırı boyunca zarar görmeye son derece müsait geçici kamplarda yaşayan IDP'lerin güvenliği oldukça riskli. Bunun yanı sıra muhalif savaşçıların ve kaçak silahların Türkiye sınırı boyunca hareket ettiklerine dair iddialar da oldukça tartışmalı ve ihtilafli bir başka konu. Eğer bunlar gerçekten oluyorsa, bu durum sadece Türkiye'nin ulusal güvenliğini riske atmaz, aynı zamanda muhaliflerce dinlenmek ve iyileşmek için kullanıldığı iddia edilen kampların güvenliğini de topyekûn tehlikeye sokar.

Bundan başka, Suriyeli mültecilerin, özellikle de kamp dışında yaşayanların varlığı ülkenin her yerinde günlük sosyal ve ekonomik yaşantıyı giderek daha fazla etkiliyor. Eğer toplumsal barış ve uyum korunacaksa bu konuda giderek artan sıkıntı ve şikâyetlerin dikkate alınması gerekir. Sınırın her iki tarafında da bulunan etnik ve mezhepsel azınlıklardan dolayı Suriye'deki çatışmanın Türkiye'ye yayılma riski nedeniyle daha büyük bir güvenlik sorunu bile çıka(bili)r. Herhangi bir etnik/mezhepsel grup mağdur edilerek toplumsal güvenliğin sarsılması tehlikesine karşı hükümetin ve politikacıların özellikle duyarlı ve uyanık olmaları gerekiyor. Son olarak mültecilerin ve özellikle de kadınlar

ve çocuklar gibi savunmasız grupların güvenlik ve emniyetini tehdit eden yukarıdaki sorunlarla bağlantılı konular da var. Örneğin suçlular ve fırsatçılar tarafından istismar edilen mülteciler hakkında artan sayıda rapor mevcut; mültecilerin yeterli yardımı alamaması durumunda bu istismar sürecek ve artacak gibi. Bu anlamda, Suriyeli mültecilere yapılan yardım, güvenlik politikasının temel bir unsuru olarak görülmeli.

Beşinci ve muhtemelen en zor meydan okuma ise “insani çabaların Suriye krizini daha geniş anlamda çözmek için gösterilecek siyasi girişimlerin yerini alamayacağı” gerçeğinin fark edilmesi gerektiği... Suriye’de yerinden edilme krizi, öncelikle ve her şeyden öte Suriye hükümetinin rejim karşıtı protestoları kanlı bir şekilde bastırma kararının ve bunu takiben çatışmanın geniş alanlara yayılmasıyla şiddetin ve radikal unsurların denklemin içine dâhil olmasının bir sonucu. Suriyeli siviller şimdi sadece rejimin yarattığı yıkımdan değil, aynı zamanda -hem kendi aralarında hem de Suriye muhalefeti bünyesindeki diğer gruplarla savaşan- bu radikal unsurlardan da kaçıyor. Türkiye, diğer pek çok aktör gibi çatışmanın bu seviyede bir yoğunluğa ve yıkıma ulaşmasını beklemiyordu. Hükümetin tahmini, Suriye rejiminin hızlıca yıkılacağı ve yerine daha geniş katılımlı barışçıl bir yönetim geleceği yönündeydi. Ancak çatışma, hükümetin “zalim ve mazlumlar” şeklindeki erken ve basit ayırımına meydan okuyarak, içinden çıkılmaz bir karmaşıklığa ulaştı. Açıkça görülüyor ki, “zalimlerin” sayısı katlandı ve Suriye’deki çatışmanın başta “kolay” olan çözümü zorlaştı. Her ne kadar Türk hükümetinin tercih ettiği çözüm Suriye rejiminin (eğer gerekirse güç kullanılarak) değişmesi olsa da bu durum gerçekleşmedi ve ilerleyen dönemde gerçekleşmesi de olası gözüküyor. Türkiye bu bölgede kilit bir oyuncu ve şu iki amaç doğrultusunda realizm ve diplomasiye dayanan bir politika benimsemesi kritik önem arz edecek. İlki insani durumun daha da kötüye gitmesini önlemek için alınması gereken tedbirleri savunmak ve ikincisi de Suriye krizine bulunacak çözüm her ne olursa olsun bunun Suriyelilerin ülkelerine dönmelerini ve kendi toplumlarında rehabilite edilmelerini içerecek şekilde yerinden edilmişlik sorununa çare olmasını garanti etmek.

EK-1 ANKARA'DAKİ ÇALIŞTAYA KATILAN VE SAHA ÇALIŞMASINDA KENDİLERİYLE MÜLAKAT YAPILAN KATILIMCILAR*

*Listede yer alan kurumlar alfabetik olarak sıralanmıştır.

Devlet Kurumları

Ankara Emniyet Müdürlüğü
Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)
Dışişleri Bakanlığı, Göç İltica ve Vize Genel Müdürlüğü
İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Jandarma Genel Komutanlığı, Kaçakçılık ve Organize Suçlar Bürosu
Polis Akademisi, Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM)
Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi (TMMM)

Uluslararası Kurumlar

AB Delegasyonu
Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)
ECHO-AB Delegasyonu
Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

Elçilikler

ABD Elçiliği
Avustralya Elçiliği
İsveç Elçiliği

Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları

Hayata Destek Derneği (HDD)
Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD)
İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (IGAM)
Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)

Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları

Mülteciler Forumu (Forum Refugiés)
OXFAM
Savaş Suçları Projesi (Crimes of War Project)
Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF)
Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International)
Uluslararası Kriz Grubu (International Crisis Group, ICG)

Üniversiteler

Bilkent Üniversitesi
Columbia Üniversitesi
Çağ Üniversitesi
Georgetown Üniversitesi
İpek Üniversitesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ)

SAHA ÇALIŞMASI

Devlet Kurumları

Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)
Dışişleri Bakanlığı
Gaziantep Belediyesi, Ortak Akıl Platformu
Gaziantep Valiliği
Gaziantep Valiliği Suriyeli Misafirler İl Koordinasyon Merkezi
İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Kilis Valiliği
Koordinasyon Valiliği, Gaziantep
Nizip Çadırkent Yönetimi
Öncüpınar Konteynerkent Yönetimi

Uluslararası Kurumlar

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)

Suriye Kökenli Kuruluşlar

Yardım Koordinasyon Birimi (Assistance Coordination Unit, ACU)
Suriye Özgür Hâkimler Birliği
Suriye Ulusal Koalisyonu Eğitim Başkanlığı

Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları

Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD)
İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH)
İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (Mazlum-Der)
Kilis Ortak Akıl Platformu
Kimse Yok mu? Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği
Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı (IBC)

Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları

Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF)

BROOKINGS

BROOKINGS INSTITUTION
www.brookings.edu

ULUSLARARASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR KURUMU
www.usak.org.tr